

RESULTATEN 2006

DE VLAAMSE DUURZAAMHEIDSSPIEGEL

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

11.11.11

VECHT MEE TEGEN ONRECHT

tandem

steunpunt lokale agenda 21

Colofon

Redactie

Thomas Ducheyne, Deirdre Maes, Miet Mullens, Chris Taelman

Lay-out

Anke van Altena (VODO)

Uitgever

Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling

Verantwoordelijke uitgever

Guido Van Steenberghe, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel

Datum van Publicatie

April 2006

Druk

De Wrikker (www.dewrikker.be)

Even vooraf

Voor we 's ochtends de deur van het huis achter ons dichttrekken, werpen we nog vlug een blik in de spiegel. Licht mijn haar goed? Is mijn mascara niet uitgelopen? Hangt mijn das niet scheef? We houden even halt, denken na over waarmee we bezig zijn en wat de gevolgen kunnen zijn.

Een 'spiegelmoment' is een kort moment van reflectie. Voor we verder gaan, kijken we of alles naar behoren verloopt. Zijn er zaken die we moeten veranderen, die moeten bijgestuurd worden?

Ook Duurzame Ontwikkeling vertrekt vanuit een moment van reflectie: een bewustwordingsproces waarin wij als individu, organisatie, maatschappij,... Ons bewust worden van de impact die we hebben op de ontwikkelingskansen van anderen, nu maar ook in de toekomst. Milieubeleid is een belangrijk speerpunt van elk beleid Duurzame Ontwikkeling maar ook belangen en behoeften van de zwakkere groepen in de samenleving, van de derde wereld,... worden meegenomen in het proces. Duurzame Ontwikkeling impliceert dus dat mondiale ecologische en sociale doelstellingen worden meegenomen in zowat elk levensdomein.

Een mijlpaal was de Conferentie van Rio in 1992. Op die conferentie werd voor de eerste keer de relatie tussen milieu- en ontwikkelingsproblemen op een internationaal platform erkend. Erkend werd dat de voortschrijdende afbraak van milieu en klimaat in de eerste plaats de ontwikkelingskansen van armen en derden bedreigen. Sociale, ecologische en economische rechtvaardigheid worden geacht 3 pijlers te zijn die hetzelfde dak stutten. Die erkenning werd vertaald in een internationaal actieplan Agenda 21 dat de problemen waarmee deze wereld te kampen heeft op een geïntegreerde manier zou aanpakken.

Rio was om een nog andere reden belangrijk. Ze was ook een

erkenning dat Duurzame Ontwikkeling niet alleen de verantwoordelijkheid is van nationale regeringen en internationale instanties maar een breed front vereist van alle belanghebbenden. Verschillende 'stakeholders' werden expliciet vermeld. Hieronder lokale besturen én ngo's.

In Vlaanderen zijn het vooral de ngo's die aan de kar van Agenda 21 hebben getrokken. Sinds de jaren negentig werkt het Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling (VODO) onafgebroken aan de verbreding van het maatschappelijk draagvlak voor Duurzame Ontwikkeling.

Naast een rol voor de ngo's, riep hoofdstuk 28 van Agenda 21 lokale besturen ook op een eigen proces rond Duurzame Ontwikkeling op te starten. Dit hoofdstuk heeft op internationaal vlak een eigen dynamiek op gang gebracht. Zo startte ICLEI, een internationaal samenwerkingsverband van lokale besturen rond Duurzame Ontwikkeling een campagne rond Lokale Agenda 21 die in heel wat landen weerklink vond.

In Vlaanderen was het VODO die op de trein sprong....

Lokaal Duurzaam Gaan Ontwikkelen....

Als burger, vereniging,... hebben we weinig impact en inspraak in internationale strategieën en plannen voor Duurzame Ontwikkeling. Waar we wel het verschil kunnen maken is door in te grijpen in onze eigen manier van wonen, werken, consumeren,... Sommigen hebben het gevoel dat het hier om een druppel op een hete plaat gaat maar vele druppels samen maken ook een rivier. Niettemin blijft het moeilijk om als burger zelf het initiatief te nemen of een blijvend engagement aan te gaan.

Als eerstelijnsbestuur hebben gemeentebesturen dan ook een belangrijke opdracht. Zij staan het dichtst bij de burger, kunnen –anders dan hogere overheden- een meer gedifferentieerd beleid voeren en de burger meer betrekken bij het beleid. Maar wat betekent dat een duurzaam lokaal beleid?

In de eerste plaats dat het gemeentelijke beleid gekaderd wordt in een ruimer mondiaal kader. Dat lokale besturen lokale belangen in overeenstemming brengen met internationale behoeften. De politieke verantwoordelijkheden van een lokaal bestuur stoppen niet aan de gemeentegrenzen. Dat wordt ons pijnlijk duidelijk gemaakt door bvb. het vluchtelingenprobleem. Maar ook op minder zichtbare manieren is er werk aan de wereldwinkel. Rond klimaatopwarming, rechtvaardige handelsverhoudingen, armoedebestrijding,....

We staan aan de vooravond van de gemeenteraadsverkiezingen,... Veel gemeenten herinneren zich dan plots de niet-ingerichte verkiezingsbeloften. Maar Duurzame Ontwikkeling betekent dat men verder denkt dan de lopende legislatuur, dat men een visie en een plan ontwikkelt op lange termijn en dus ook de belangen van toekomstige generaties mee in kaart brengt.

Duurzame Ontwikkeling betekent ook dat doelstellingen met betrekking tot milieu, derde wereld en welzijn meegenomen worden in andere beleidsdomeinen, zeker in deze die tot nu vooral economisch georiënteerd zijn. Dat sluit aan bij wat men het voorzorgsprincipe noemt: problemen aanpakken nog voor ze zich (ten volle) laten voelen. Integratie betekent ook samenwerking tussen verschillende diensten en betrokkenen. Milieu moet als het ware kind aan huis – of zelfs in huis - zijn bij economie, ruimtelijke ordening,....

En tenslotte wordt in de discussies rond Duurzame Ontwikkeling ook het belang van participatie onderstreept. Op participatie komen we terug in het volgende deel.

Internationaal werd Duurzame Ontwikkeling voor lokale besturen in een lokaal actieplan gegoten dat de naam Lokale Agenda 21 kreeg.

De duurzaamheidsspiegel

Om middenveld en lokaal bestuur te ondersteunen bij een lokaal proces rond Duurzame Ontwikkeling, ontwikkelde het Steunpunt Lokale Agenda 21 de duurzaamheidsspiegel. Aan de hand van vragen over verschillende thema's ondervraagt de spiegel hoe duurzaam het beleid van de gemeente is. Hij gaat na hoe de gemeente Duurzame Ontwikkeling in de praktijk brengt in haar algemeen beleid, de werking van de eigen diensten en in haar extern beleid.

Aan de gegeven antwoorden wordt een duurzaamheidsscore gekoppeld die het 'duurzaamheidsgehalte' van de gemeente weergeeft. Door dit scoresysteem is een vergelijkende analyse mogelijk tussen verschillende gemeenten en - binnen één gemeente - over verschillende jaren heen.

Het idee van een duurzaamheidsspiegel is afkomstig uit Nederland. Maar de nadruk ligt er heel sterk op vergelijking tussen gemeenten, wat heel wat competitie tussen gemeenten teweeg brengt. Wij hebben ervoor gekozen om een andere weg in te slaan: bij ons ligt de nadruk eerder op lokale dialoog en minder op competitie. We zijn ook afgestapt van het gebruik van louter ja/nee vragen.

DE SPIEGEL TELT DRIE LUIKEN:

- a) Degelijk bestuur: 'van inspraak naar samenspraak'.
- b) Een voorbeeldige gemeente.
- c) Extern beleid.

Deze indeling sluit aan bij de indeling van de memoranda

van de milieu- en Noord-Zuidbeweging. Een ander belangrijk memorandum dat door beide beweging is opgenomen is het Gemeenschappelijk memorandum van de Staten-Generaal van het middenveld met als titel 'Maak werk van inspraak en van diversiteit in onze gemeente'.

Degelijk bestuur: 'van inspraak naar samenspraak'

Dit luik van de Duurzaamheidsspiegel legt de nadruk op participatie en samenwerking. Niet verwonderlijk, als je weet dat participatie een zeer belangrijk thema is binnen Duurzame Ontwikkeling. Sommige spreken zelfs van de vierde pijler (naast de sociale, de ecologische en de economische pijler) Vast staat dat duurzaam lokaal beleid een participatieve beleidsaanpak vergt.

Participatie moet op vele niveaus gebeuren: er is participatie van de burger (hoofdstuk 1), participatie van het middenveld en meer bepaald van adviesraden (hfdstk 2) en participatie of samenwerking met verenigingen (hfdstk 4)

Om participatie mogelijk te maken zijn een aantal randvoorwaarden nodig. Ook hier wilden we naar peilen.

Ten eerste moet er voldoende toegang zijn tot informatie met betrekking tot het beleid (deel 3).

Ten tweede moet men voldoende meetinstrumenten hebben om de toestand in te schatten (deel 5). Deel vijf 'Meten is weten', ging in de eerste plaats over meetinstrumenten die Duurzame Ontwikkeling meten (vragen over meetinstrumenten die deelthema's van Duurzame Ontwikkeling behandelen, zoals milieu, komen in het derde luik van de duurzaamheidsspiegel terug). Bij de perceptievragen werd

gepeild of de meetinstrumenten ook daadwerkelijk gebruikt en verspreid worden.

Dit luik van de Duurzaamheidsspiegel was geschikt om met meerdere adviesraden of verenigingen in te vullen en te discussiëren. Het behoort immers niet tot het traditionele beleid waar de adviesraden zich normaal op richten, maar is toch zeer belangrijk voor het beleid en de werking van de raad.

Een voorbeeldige gemeente (interne werking van de gemeente)

Het tweede luik van de Duurzaamheidsspiegel behandelt de interne werking van de gemeente. Een duurzaam beleid voeren vereist dat de gemeente haar voorbeeldfunctie opneemt. Onder interne werking hebben we aandacht voor verschillende facetten van Duurzame Ontwikkeling en proberen we deze te linken. In het eerste deel besteden we extra aandacht aan de samenwerking en integratie tussen verschillende diensten. In het tweede deel komen thema's als intern milieu- en aankoopbeleid terug. De vragen komen zowel uit de memoranda van de Noord-Zuidbeweging als de Milieubeweging en de Staten-Generaal van het Middenveld.

Het is logisch dat de adviesraden en/of verenigingen niet goed op de hoogte zijn van de interne werking van de gemeente. Dit thema is dan ook zeer interessant voor het uitwisselen van informatie tussen ambtenaren of gemeentebestuur en het middenveld. Na deze informatieuitwisseling kan de vergadering een algemene evaluatie geven over de interne werking van de gemeente.

Het wil wel zeggen dat de hulp van ambtenaren (milieu, duurzaamheid, Noord-Zuid en/of welzijnsambtenaren)

noodzakelijk is. Vraag aan hen om deze vragen zeker op voorhand te bekijken. Krijg je geen hulp: vul ze dan zelf zo goed mogelijk is.

Extern beleid

Het laatste luik van de Duurzaamheidsspiegel was zonder twiifel het meest uitgebreide luik. Het eerste deel over beleidsplannen en instrumentarium werd een belangrijk deel omdat het nagaat welke middelen en instrumenten de gemeente heeft om een goed beleid te voeren betreffende milieu, Noord-Zuid en Duurzame Ontwikkeling. Hier vinden we opvallend veel vragen over Noord-Zuidbeleid, omdat het beschikbaar instrumentarium een belangrijk thema is in het memorandum van de Noord-Zuidbeweging.

Na het deel over beleidsplannen en instrumentarium werd een eerder klassieke indeling van thema's gehanteerd. Toch werd er in elke thema ook geprobeerd de link te leggen met andere beleidsdomeinen.

Het tweede thema lokale economie is een beetje een vreemde eend in de bijt, omdat het noch tot het klassieke milieubeleid, noch tot Noord-Zuidbeleid (en Sociaal beleid) behoort. Wanneer men naar de vragen gaat kijken, merkt men echter dat deze veel raakvlakken heeft met beide beleidsdomeinen. De vragen gingen bijvoorbeeld over de ondersteuning van lokale wereldwinkels, het ontmoedigen van milieuvriendelijke baanwinkels en dergelijke. Een thema waar de integratie tussen verschillende beleidsdomeinen centraal staat.

Na het thema Landbouw, kwamen de meer klassieke milieu-thema's aan bod, zoals natuur en ruimtelijk beleid, water, energie en mobiliteiten afval en vaste stoffen. Veel van deze vragen komen dan ook uit het memorandum van de milieubeweging. In deze thema's probeerden we echter steeds vragen te stellen over de integratie met andere beleidsdomeinen, zoals sociaal beleid.

Het laatste thema, internationaal beleid, behoort tot Noord-Zuidbeleid.

SOORTEN VRAGEN EN SCORES

Er werden twee soorten vragen gesteld, namelijk identiteits- en perceptievragen.

Identiteitsvragen zijn vragen die een beeld geven van het formele beleid van de gemeente. Ze leveren met andere woorden een identiteitskaart op van de gemeente. Bij het invullen van deze vragen was de hulp van de betrokken ambtenaren of het doorpluizen van beleidsteksten en jaarverslagen vaak noodzakelijk. Deze vragen werden beantwoord met ja of nee. Hun resultaten werden weergegeven als een percentage

Perceptievragen gingen na hoe de deelnemers aan het debat het gevoerde beleid ervaren. Ze hebben als doel om te zien of de gemeente wel doet wat ze zegt en zich voldoende inzet om de beoogde doelstellingen te halen. Deze vragen werden beantwoord op een vierpuntschaal (0 tot 3).

Totaalscore

Per hoofdstuk en deel worden de resultaten per gemeente in een grafiek weergegeven. Het resultaat van de gemeente wordt hierin weergegeven als een percentage. De volgorde van de gemeenten is willekeurig.

Scorelijst

We willen er toch op wijzen dat de spiegel een scorelijst is en geen enquête. De resultaten zijn niet representatief voor de Vlaamse Gemeenten maar enkel voor de deelnemende gemeenten. De spiegel is in de eerste plaats een lokaal instrument voor samenwerking en dialoog.

Respons

In juni en september 2005 werden twee mailings verspreid naar de gemeentebesturen, adviesraden en lokale verenigingen met de vraag deel te nemen aan de campagne van de duurzaamheidsspiegel. In totaal hebben 55 gemeenten hierop positief gereageerd. Maar de weg tussen intentie en uitvoering is vaak lang. Bovendien werd aan de gemeenten gevraagd zo veel mogelijk adviesraden en verenigingen te betrekken. In verschillende gemeenten bleek die drempel (te) hoog. Uiteindelijk hebben we van 33 gemeenten resultaten ontvangen. Van 31 gemeenten werden de resultaten in dit rapport opgenomen. Twee gemeenten hebben we niet opgenomen omdat te veel vragen open gelaten werden en sommige delen volledig oningevuld werden gelaten. Dat gaf een negatief effect op de score en een vertekend beeld van het beleid in die gemeenten.

Deel 1:

Degelijk bestuur: van inspraak naar samenwerking

Duurzame Ontwikkeling legt sterk de klemtoon op participatie. In die zin zelfs dat participatie wel eens de vierde pijler (naast economie, ecologie en welzijn) van Duurzame Ontwikkeling wordt genoemd. In sommige landen – waar een democratische traditie ontbreekt of lokaal bestuur onbestaande was – werd participatie als alternatief naar voren geschoven om burgers bij het lokale beleid te betrekken. Maar ook in landen mét een sterk verankerd lokaal bestuur en een geformaliseerde democratische traditie blijft participatie belangrijk.

In de eerste plaats is het de bedoeling van participatie communicatiestromen op gang te brengen die niet louter van boven naar beneden verlopen. Tweerichtingsverkeer dus. De burger krijgt op die manier kwalitatief betere informatie want meer afgestemd op zijn/haar behoeften of mogelijkheden. De overheid houdt meer de vinger aan de pols van wat de burger bezighoudt en kan haar beleid hierop afstemmen.

Ten tweede vergroot participatie het draagvlak van het gevoerde beleid; Als het beleid tot stand komt in samenspraak met de burger, zal de burger zich medeverantwoordelijk voelen voor de gemaakte keuzes en zullen thema's waarover hij/zij werd op een interactieve manier geïnformeerd

werd meer draagvlak hebben dan andere.

Ten derde verhoogt participatie de capaciteiten om het gevoerde beleid uit te voeren. Men kan immers meer beroep doen op de kennis en vaardigheden die aanwezig zijn in de gemeente zelf, zowel binnen als buiten de eigen diensten.

Participatie kan verschillende vormen omvatten van meer passieve (zoals het verstrekken van informatie) tot meer actieve zoals zelf (mee)beslissen. In de praktijk van de Vlaamse Gemeenten blijft participatie ergens halverwege hangen, namelijk participatie als consultatieproces.

Participatie is niet zonder risico's. Want hoe vermijdt men mattheüseffecten, hoe kiezen we de juiste methodieken, bereiken we de juiste doelgroepen?

Onder het luik participatie bevroeg de Duurzaamheidsspiegel vijf items.

1. Een participatieve Gemeente
2. Participatie van het middenveld
3. Toegang tot informatie
4. Samenwerking met Verenigingen
5. Meten is weten.

EEN PARTICIPATIEVE GEMEENTE

Identiteitsvragen

We hebben de mond vol over participatie maar is er binnen de gemeente wel een overkoepelende visie rond participatie? 77 % van de gemeenten beweert van wel. Toch wezen sommige gemeentes tijdens de bespreking erop dat de invulling van participatie sterk kan verschillen van beleidsdo-

eerder beperkt. Een onderzoek uit 2005 wees bvb aan dat slechts 5% van de gemeentelijke websites over fora be-

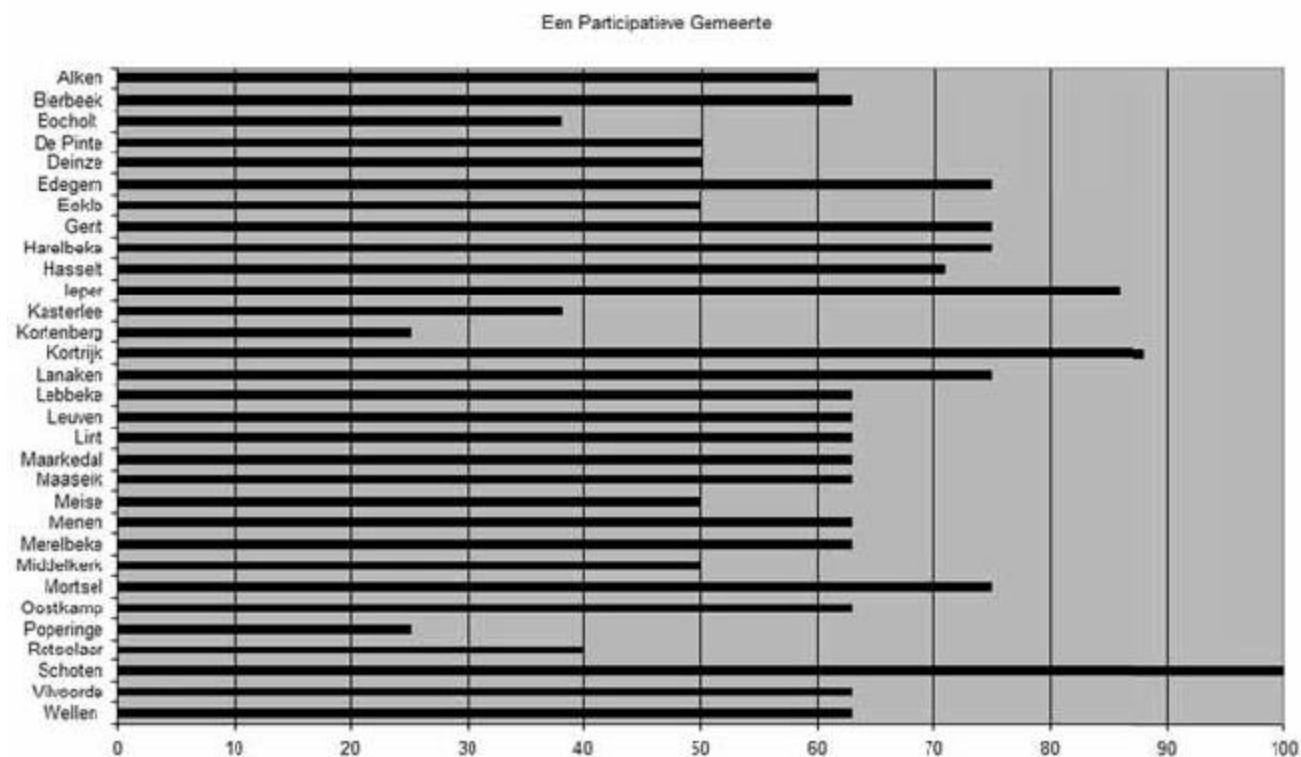
schikken waarin burgers over actuele thema's konden discussiëren. Toch gelooft 55% van de deelnemers dat hun gemeente een interactieve website heeft. Interactiviteit wordt vaak verongd tot de mogelijkheid van burgers om via de website vragen te stellen aan de overheid. Heel wat gemeentelijke websites beschikken inderdaad over een online formulier.

Beschikt de gemeente over bewonersraden of platforms? De vraag werd gesteld omdat de huidige participatieorganen – en dat zijn vooral de adviesraden – vooral experten of de brede lagen van de bevolking bereiken. Een gevaar dat trouwens bij elke vorm van participatie om de hoek loert.

42 % van de invullers beweert inderdaad dat ze dergelijke raden of platformen hebben. Bovendien stelt 84% dat ze –
seren. Gemeentegesprekken op jaarlijkse (of frequentere) basis en in samenwerking met het middenveld worden daarentegen door slechts 21% van de deelnemende gemeenten georganiseerd.

Perceptievraag

Tenslotte vraagt de spiegel ook of de gemeente initiatieven van burgers ernstig neemt wanneer ze voorstellen of suggesties doet. De gemiddelde score van 2,07 op 3 toebedeeld. Dus net iets hoger dan wat occasioneel of soms gebeurt.

PARTICIPATIE VAN HET MIDDENVELD

Identiteitsvragen

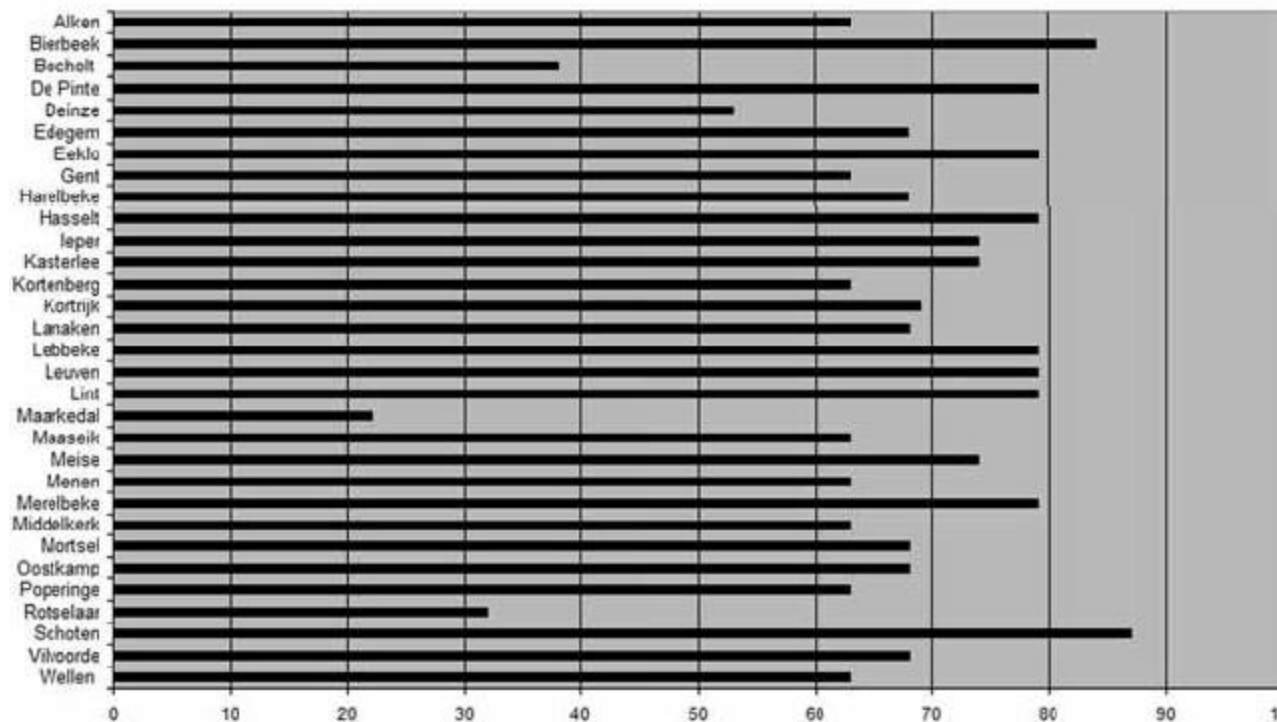
Het middenveld is een aparte en vooral vrijwillige vorm van maatschappelijke participatie. Ledenorganisaties, be-

brugfunctie vormen tussen beleid en burger. Organisaties zoals milieuverenigingen, noord-zuidorganisaties, ... verdedigen de belangen van groepen die hier geen stem hebben of verdedigen de belangen van toekomstige generaties.

De participatie van middenveld en belangengroepen is in Vlaanderen hoofdzakelijk georganiseerd in de vorm van ad-

viesraden, de ene al wat formeler dan de ander. De samenraden verschillen sterk van gemeente tot gemeente maar binnen een gemeente ook van raad tot raad. Alle deelnemende gemeenten zeiden een milieuraad te hebben. Dat is niet verwonderlijk omdat erg veel duurzaamheidsspiegels werden ingevuld in het kader van de Mina en andere adviesraden. Ook 90% zei een noord-zuidraad te hebben. Daaruit blijkt dat de spiegel vooral gemeenten heeft aangesproken die al bewezen hebben een (althans formeel) engagement jegens ecologische en sociale problemen aan de dag te leggen. Wat betreft een welzijnsraad ligt dat percentage aanzienlijk lager. 62% zegt een dergelijke raad te hebben.

Participatie van het middenveld

Toen ICLEI wereldwijd lokale Agenda 21 propageerde, stelden zij als instrument een platform Lokale Agenda 21 voor. Het platform werd opgesteld met de bedoeling om de lokale stakeholders, experten, ... samen gestalte geven aan een Lokale Agenda 21. Slechts één gemeente heeft zo'n platform en dat is Leuven. De Lokale Agenda 21 van Leuven kwam tot stand in het kader van hun stedenband met de Keniaanse

van het 'Localizing Agenda 21' programma van UN Habitat. Het programma waaraan ook de KU Leuven deelnam. Vanuit Leuven werd een oproep gedaan om een LA 21 op te starten. Pogingen in andere gemeenten strandden dan ook meestal in een vroeg stadium.

Perceptievragen

Raden zijn er vaak omdat ze bepaald zijn in een of ander decreet of samenwerkingsovereenkomst. Maar beschikken die raden over voldoende autonomie? De tevredenheid bij de deelnemers hierover is vrij hoog en haalt een score van 2,68 op 3. Ook over de ondersteuning vanuit de overheid voor civi-

nische geesten daaruit zouden kunnen afleiden dat er vanuit de betrokken adviesraden misschien weinig ambities in die richting bestaan. Daar is de score zelfs 2,77. Maar die score daalt tot 1,94 wanneer gevraagd wordt of de adviesraden in een vroeg genoeg stadium bij de besluitvorming worden betrokken. Daar zijn dus in elk geval verbeteringen mogelijk.

Wat betreft de ondersteuning vanuit de overheid voor civische geesten daaruit zouden kunnen afleiden dat er vanuit de betrokken adviesraden misschien weinig ambities in die richting bestaan. Daar is de score zelfs 2,77. Maar die score daalt tot 1,94 wanneer gevraagd wordt of de adviesraden in een vroeg genoeg stadium bij de besluitvorming worden betrokken. Daar zijn dus in elk geval verbeteringen mogelijk.

De laatste vraag peilde naar de samenwerking tussen verschillende adviesraden; in verschillende gemeenten waar deze spiegel werd ingevuld en verschillende raden werden betrokken, bleek de invulsessie de eerste kennismaking te zijn tussen de raden. Die impressie blijkt ook uit de score, namelijk 1,03. Dat betekent dat er gemiddeld ten hoogste sprake is van een intentie tot samenwerking.

TOEGANG TOT INFORMATIE

Informatie is de eerste (of laagste trap) van participatie vanwege zijn in de praktijk overwegend passieve karakter.

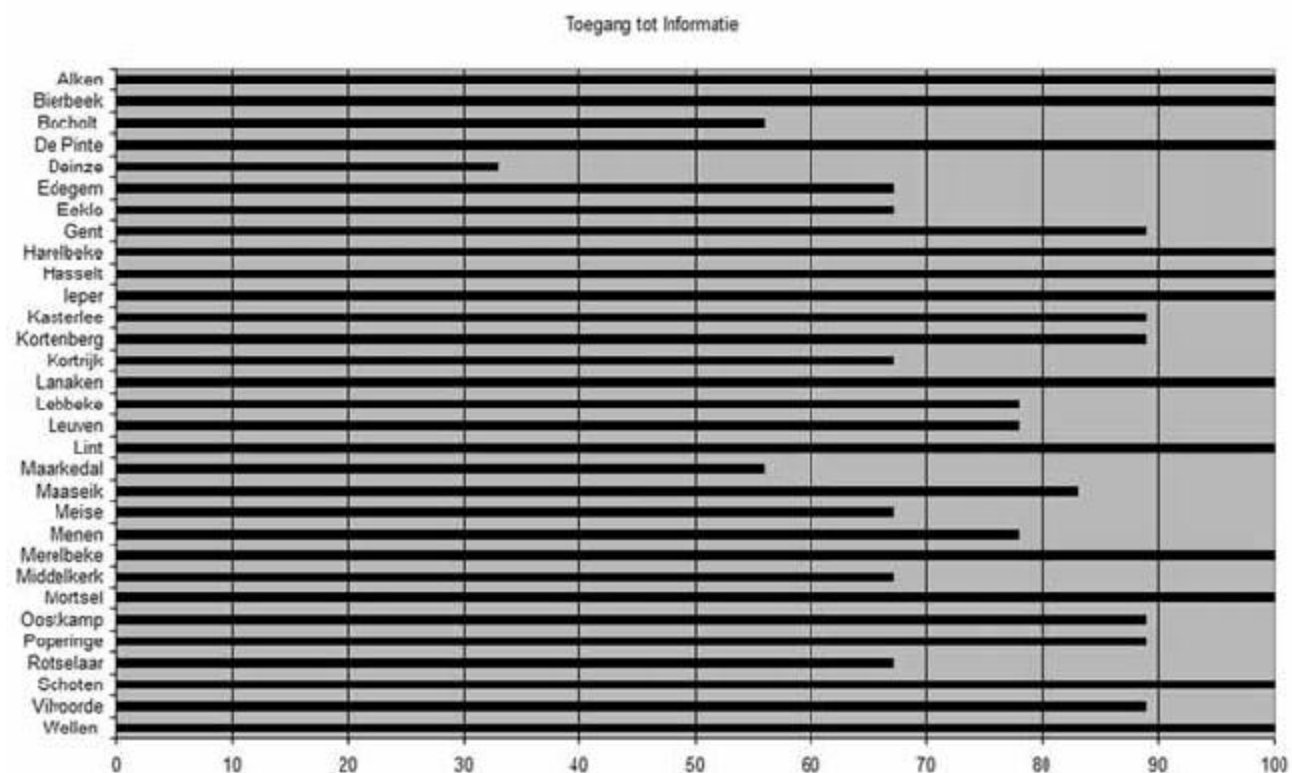
De informatie wordt door de burger gebruikt als basis voor participatie als democratisch burgerschap. Toegang tot informatie wordt vandaag gezien als een democratisch basisrecht. De gemeente heeft daarin de taak om actief te informeren, informatie te ontsluiten maar ook om de burger te helpen informatie te vinden.

Uit de cijfers blijkt dat de tevredenheid over het gevoerde informatiebeleid van de gemeenten vrij hoog is. Het hoogst

zoeken naar informatie. Uit de opmerkingen en discussies is gebleken dat vooral de ambtenaren deze pluim op hun hoofd

burger aanspreekbaar. En dat wordt geapprecieerd. Ook de communicatie met betrekking tot het natuur- en milieubeleidsplan (2,39) scoren hoog.

communicatiebeleid (2,39) scoren hoog.

SAMENWERKING MET VERENIGINGEN

Lokale besturen worden in stijgende mate erkend als volwaardige overheden. De druk op lokale besturen neemt dan ook toe om allerlei taken op zich te nemen die vroeger niet of minder tot de bevoegdheden van het lokale beleid werden gerekend. Anderzijds kan het niet de bedoeling zijn dat ge-

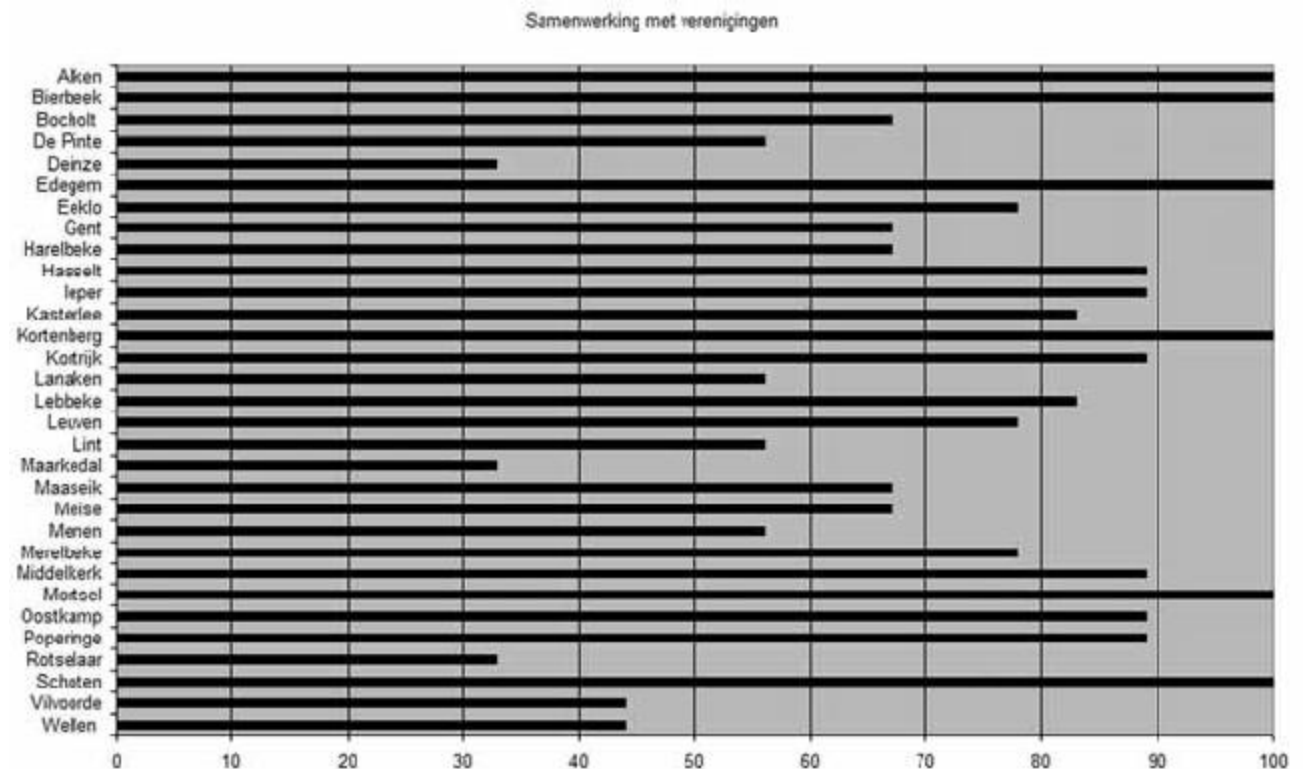
waaronder de middenveldverenigingen, worden uitgevoerd. In die zin verwijst men naar het lokale bestuur als regisseur en wordt er sterk de nadruk gelegd op complementariteit.

Perceptievragen

In deze reeks vragen gingen we na hoe sterk de tevreden-

heid is over de steun die verenigingen uit het noord zuidbeleid en de milieubeweging genieten. Vrij hoog dus. De steun

score van 2,57. Voor de steun aan milieuverenigingen is die score ook 2,40. In dat laatste wordt vaak verwezen naar de samenwerking tussen gemeentebestuur en lokale vereniging bij het beheer van natuurterreinen. Veel lager scoren de gemeentes op de vraag of ook verenigingen van kansengroepen worden betrokken bij het beleid. Negen gemeenten vulden deze vraag niet of schreven dat ze niet van toepassing op hen was. De gemiddelde score van de gemeenten die wel een antwoord op deze vraag gaven was 1,32. Verder intentioneel dus.

METEN IS WETEN

van planmatig werken sterk naar voren geschoven. Een Lokale Agenda 21 heeft dan ook iets van een strategisch beleidsplan die de gemeente naar een meer duurzame toekomst voert. Twee procesmatige principes komen daarbij naar voren: in de eerste plaats participatie. Aan de ander kant de inzet van meetinstrumenten die de gemeenten moeten toelaten de evolutie van de

te volgen. Het verbaast u misschien dit luikje onder het hoofdstuk participatie te vinden. In de context van Duurzame Ontwik-
het meten betreft én wat je achteraf met de resultaten doet. Een

participatieve aanpak is dus op zijn plaats.

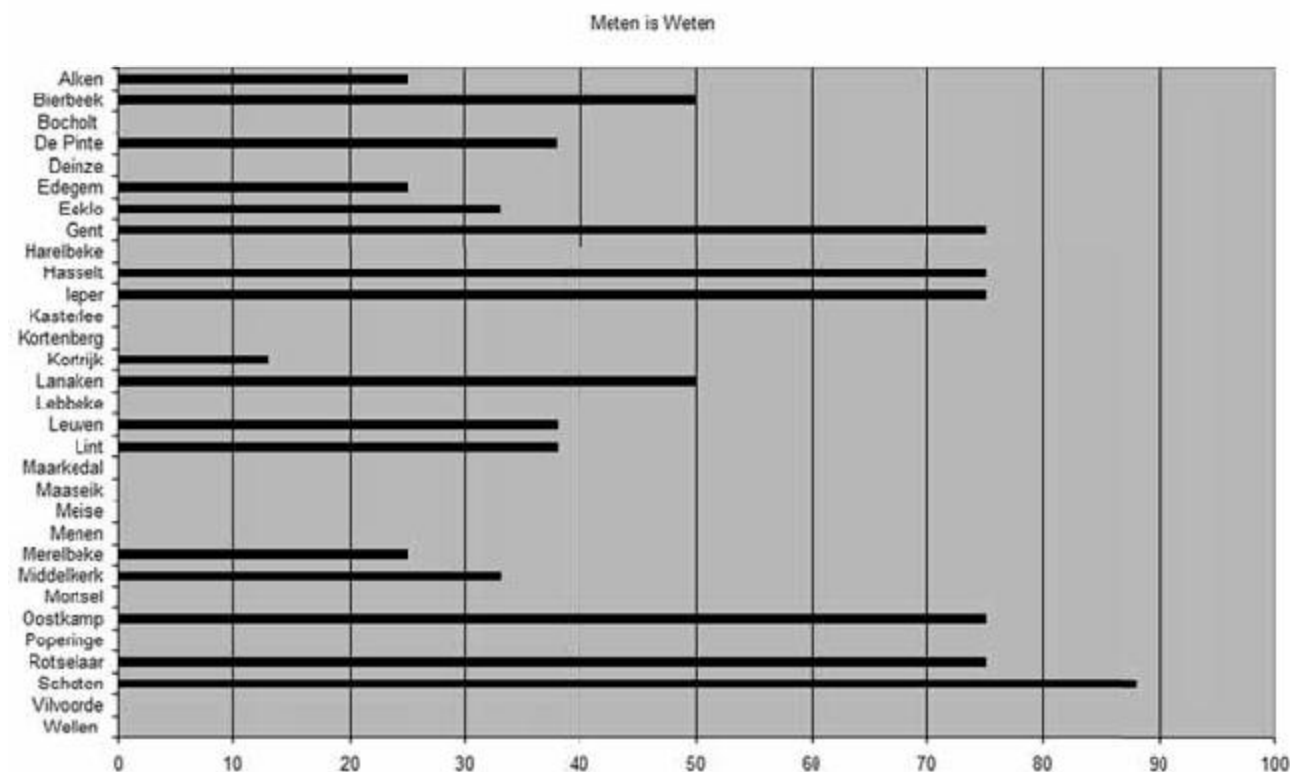
Identiteitsvragen

30 % van de gemeenten zegt over een duurzaamheidsbarometer of stadsmonitor te beschikken. Alle groot- en centrumsteden werden intensief betrokken bij het opstellen van een stadsmonitor in het kader van een onderzoeksproject. Die steden beschikken dan ook sinds enkele jaren over een eigen duurzaamheidsbarometer. 37 % van de gemeenten zegt over een duurzaamheidstoets te beschikken. Dat is oerlijk gezegd een vreemd resultaat omdat de duurzaamheidstoets niet echt een instrument is dat algemeen ingang
werkingsovereenkomst wordt de duurzaamheidstoets ver-

plicht gesteld voor gemeenten die niveau 3 ondertekenden maar slecht één gemeente heeft een goedgekeurd niveau 3-project. En die gemeente nam niet deel aan de spiegel. Een aantal gemeenten werkt wel aan de opmaak van een toets maar er was hier wel een vermoeden dat er verwarring was met andere instrumenten zoals de watertoeets.

Perceptievragen

De lage cijfers zetten zich dan ook door naar de perceptievragen. De vragen of indicatoren of onderzoeksresultaten ook overzichtelijk wordt gecommuniceerd krijgt een score van 0.70 op 3; Die lage score is natuurlijk deels te wijten
f
strumenten en indicatoren. Het bijsturen van het beleid op basis van meetresultaten (toch een doel van barometers en ander instrumenten). krijgt een 0.93.

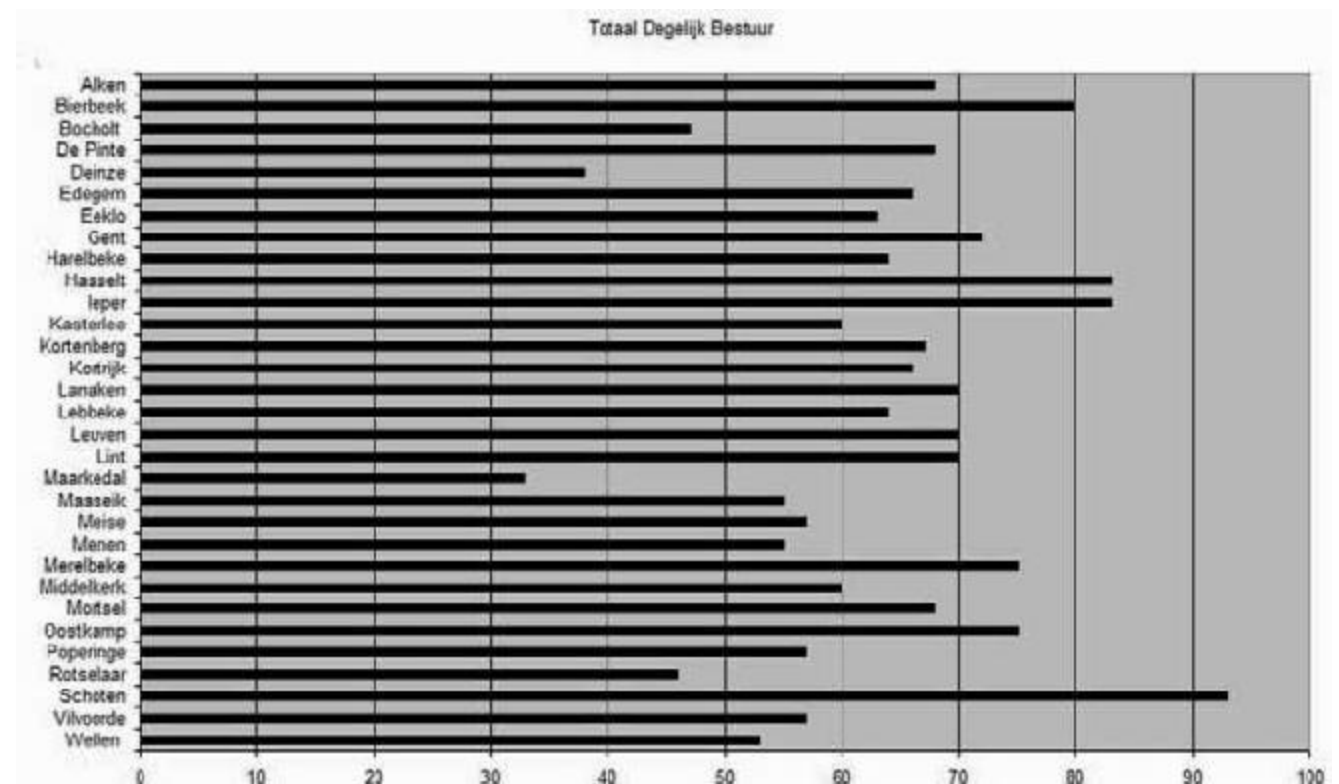

Conclusies en Totaalresultaat Deel 1

Gemiddeld scoorden de gemeenten op het vlak van participatie 64,0.(op 100); Dat is een vrij behoorlijke score. Het sterkst werd hier gescoord op het vlak van toegang tot informatie. Hier was de gemiddelde score 83,8. Dat wijst toch op een vrij grote tevredenheid van de deelnemers over het communicatiebeleid. Veel gemeenten scoorden hierzelfs een perfecte 100. Wat betreft de delen in verband met een participatieve gemeente en participatie van het middenveld: hier wordt gemiddeld 60,9 en 66,8 gescoord. Samenwerking met verenigingen – en het gaat hier vooral om technische samenwerking en vooral financiële en logistieke onder-

steuning- scoren 73,5. De zwakke schakel is hier duidelijk. Meten is Weten of de inzet van meetinstrumenten zoals duurzaamheidsbarometers en toetsen. Hier bedraagt de gemiddelde gemeentelijk score slechts 27,7. 13 gemeenten scoren hier zelfs helemaal niet. Dit vloeit natuurlijk voort uit het feit dat er lokaal weinig geïntegreerde strategieën aanwezig zijn rond Duurzame Ontwikkeling. Overigens is er hier ook sprake van oneerlijke concurrentie. In het project “Thuis in de stad” werden er voor de centrumsteden een stadsmonitor ontwikkeld, een set van indicatoren die de omgeving van de op sociaal, ecologisch en economisch vlak weer-geven. Kleinere gemeenten scoorden hier vanzelfsprekend zwakker omdat zijn niet konden rekenen op dat soort ondersteuning.

Deel 2: Voorbeeldige Gemeente

Lokale Besturen worden in managementstermen geacht uitstekend leiderschap te tonen naar bewoners, organisaties en het bedrijfsleven. Maar leiderschap vooronderstelt ook een voorbeeldfunctie. Ook op het vlak van Duurzame Ontwikkeling dus. We hebben het dus in dit deel over processen en engagementen die lokale besturen opstarten en toepassen binnen de eigen werking en diensten. In de eerste plaats natuurlijk vanuit de context van de Duurzame Ontwikkeling.

SAMENWERKING VAN GEMEENTELIJKE DIENSTEN

De samenwerking tussen gemeentelijke diensten in het kader van Duurzame Ontwikkeling en dienstoverschrijdende integratie van Duurzame Ontwikkeling in de interne werking.

Identiteitsvragen

87% van de deelnemende gemeenten zeggen een ambtelijk overleg te hebben aangaande milieubeleid. De samenwerkingsovereenkomst 'milieu' als opstap naar Duurzame Ontwikkeling.

Van interne milieuzorg die dit soort overleg noodzakelijk maakt.

dan de helft (52%) van de gemeenten een overleg tussen verschillende diensten. De samenwerking draait hier vaak om milieuzorg.

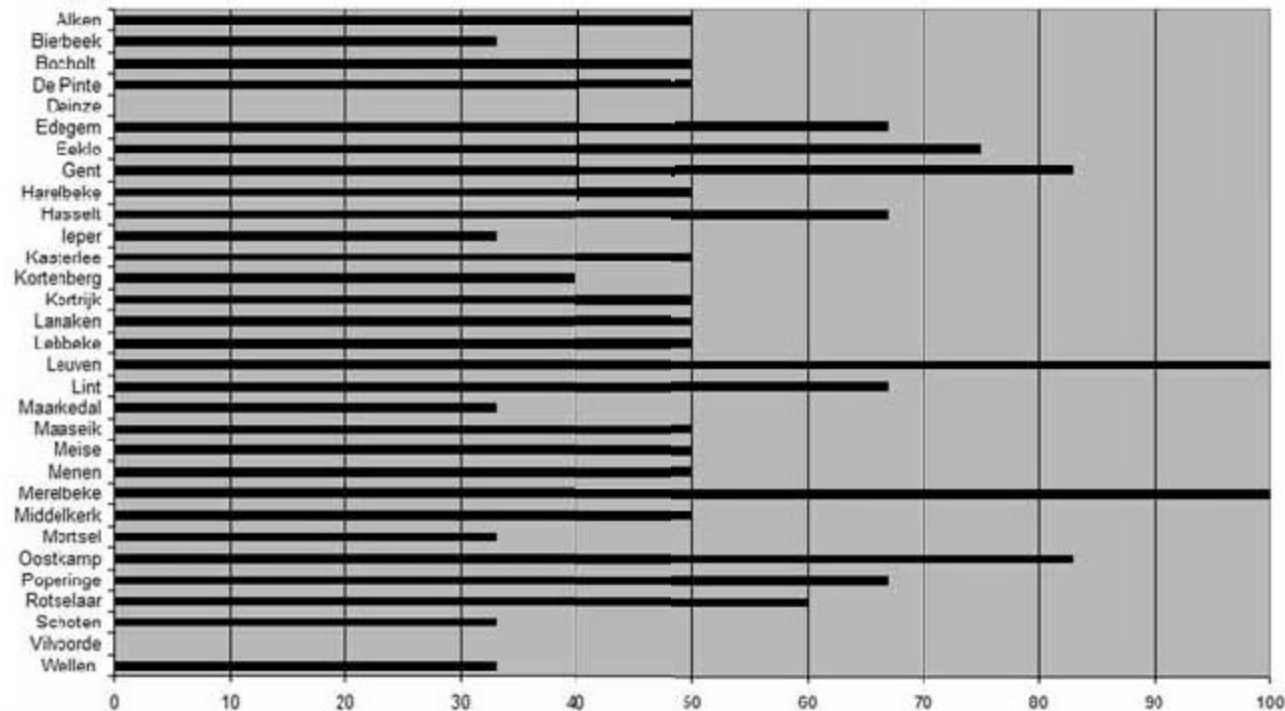
afdruk. Iets meer waar het het sociaal beleid betreft (62%).

17% van de gemeenten zeggen over een stuurgroep Duurzame Ontwikkeling te beschikken.

35 % zegt over een soort handleiding te beschikken over hoe Duurzame Ontwikkeling kan omgezet worden in de interne werking. 59 % van de gemeenten tenslotte zeggen in hun personeelsbeleid een actief diversiteitsbeleid te voeren op het vlak van tewerkstelling van kansengroepen.

Uit de resultaten zien we dat er binnen de deelnemende gemeenten toch inspanningen worden geleverd om sociale en ecologische doelstellingen te integreren en structureel te vertalen in hun eigen werking.

Samenwerking Gemeentelijke Diensten

INTERNE WERKING

Perceptievraag

De identiteitsvragen met betrekking tot de interne werking sloegen vooral op de integratie van milieu- mondiale en sociale doelstellingen in de eigen werking. 67 % van de gemeenten beweert een intern milieuzorgsysteem te hebben. Dat is niet zo hoog, vooral gezien dat in het vorige deel toch 87 % van de gemeenten een milieuzorgsysteem heeft.

In een aantal gevallen leidt dat overleg blijkbaar (nog) niet tot een structureel milieuzorgsysteem. De maatregelen die het moeste aan populariteit genieten zijn maatregelen

met betrekking tot water en energie. Zo heeft 84 % van de gemeenten een wateraudit uitgevoerd.

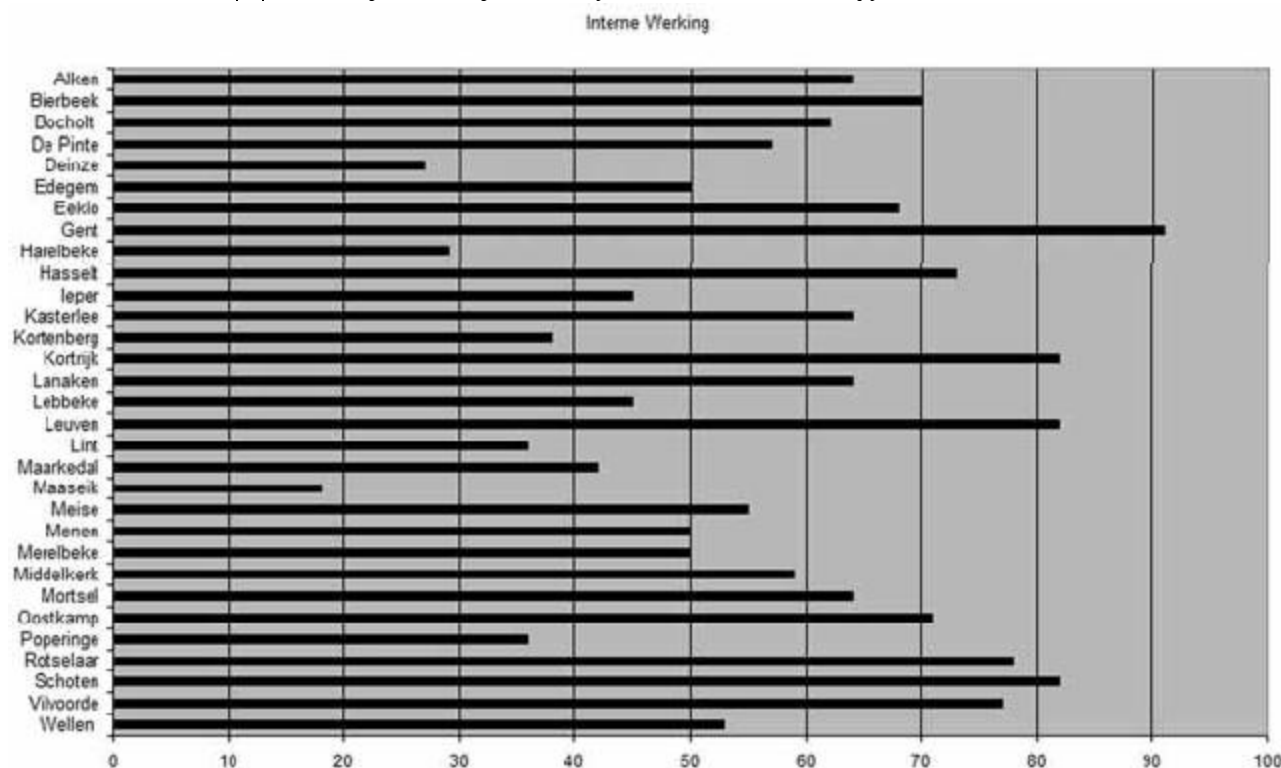
74 % zegt een wateraudit uit te voeren voor energie. 90 % houdt een energieboekhouding bij voor de belangrijkste gebouwen, 67 % heeft hier ook een energieaudit uitgevoerd. Slechts 24 % zeggen isolatienormen te hanteren die strenger zijn dan de Vlaamse overheid. En hoeveel groene stroom een energieleverancier op het net brengt, speelt geen rol bij de keuze van leverancier. Of liever: slechts 13% van de 30 gemeenten die deze vraag beantwoordden zeggen dat dit zo is.

Wat betreft duurzaam consumeren: 74 % zegt dat er in de gemeente Fair Trade of streekgebonden dranken worden geserveerd. Max Havelaar of een andere Fair-Tradekoffie wordt dan weer in 48% van de deelnemende gemeenten geserveerd. De achterliggende gedachte van streekgebonden producten is natuurlijk de besparing van transportmilieukosten. Het aanbieden van ecologisch of biologisch vers fruit en groenten wordt in 48% van de gemeenten aangeboden.

en dergelijke scoort lager. Dat gebeurt slechts in 25 % van de gemeenten. Wel opvallend is dat 83 % van de gemeenten zegt waterfonteinnetjes te installeren en 81% zegt gerecycled papier of papier met een FSC-label te gebruiken. Ook het FSC-label voor hout kan op meer aanhangers rekenen: 48% van de gemeenten gebruikt FSC hout. 39 % gebruikt sowieso duurzame bouwmaterialen en baseert zich hiervoor op de bouwwijzer. Goed scoren ecologische schoonmaakproducten (65%). Schone Kleren- kleren die gemaakt zijn in mens- en milieuvriendelijke omstandigheden- scoren minder. 34 % van de gemeenten zegt hieraan aandacht te besteden; gebrek aan informatie blijkt nog altijd een grote drempel te zijn. Nog lager scoren duurzame of ethische spaar- en beleggingsproducten. Van de 26 gemeenten die deze vraag beantwoordden zeiden er 7 of 27 % dat soortinvesteringen wel te doen.

Perceptievraag

De vraag of de gemeente volgens de invullers van de spiegel haar voorbeeldrol opneemt wordt beantwoord met een score van 1,77. Dat betekent dus dat de gemiddelde spiegelgemeente haar voorbeeldrol in daden omzet en het dus niet bij mooie woorden blijft, maar... van een structurele aanpak is er nog geen sprake. Het gebeurt dus eerder occasioneel.

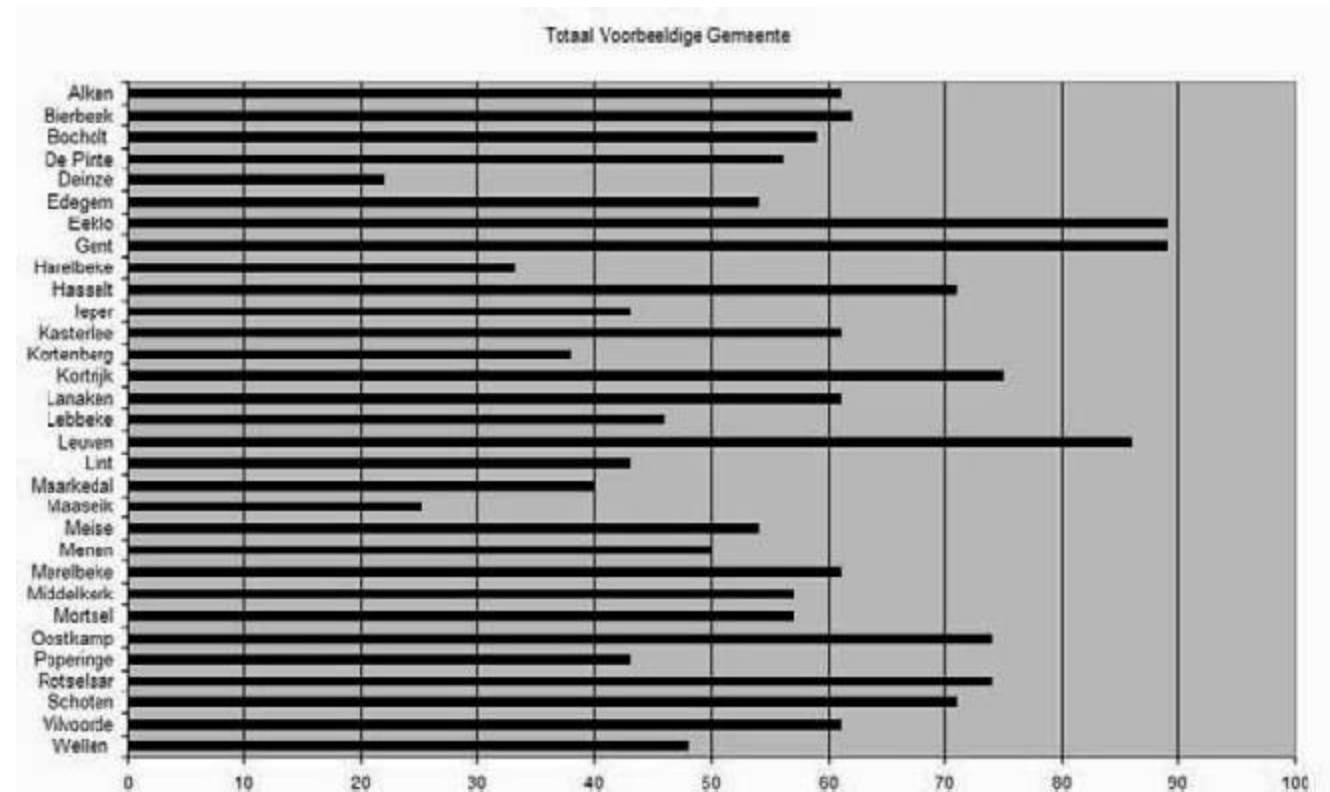

Conclusies en Totaalresultaat Deel 2

De gemeenten krijgen in hun voorbeeldrol een gemiddelde score toebedeeld van 56,9 (op 100). Tussen Samenwerking van Gemeentelijke Diensten en Interne Werking zijn er geen grote verschillen. Namelijk respectievelijk 51,8 en 57,5. Dat bevestigt het beeld dat we kregen uit de gedetailleerde gegevens, nl. dat het enthousiasme met betrekking tot de voorbeeldrol van de gemeenten eerder matig is. Ook het gebrek aan samen-

werking tussen verschillende diensten en aan integratie van methodieken en doelstellingen naar andere domeinen, blijkt een grote drempel te zijn op weg naar Duurzame Ontwikkeling. Als er samenwerking is, is die vaak ad hoc. Maar om die veranderingen te bewerkstelligen is er vanzelfsprekend een politiek en ambtelijk draagvlak nodig. En dat is niet altijd evident in een politieke constellatie waar beleidsdomeinen over mandatarissen en politieke partijen worden verdeeld en administratieve en technische diensten vaak een hoge mate van autonomie hebben opgebouwd.

Deel 3: Extern Beleid

Extern Beleid is eigenlijk een verzamelnaam voor de maatregelen die een gemeente neemt om het gedrag of de keuzes van burgers en andere lokale stakeholders in duurzame zin te beïnvloeden én de maatregelen die ze neemt om de ruimte of het grondgebied waarover ze de bevoegdheid heeft op een duurzame manier te beheren. Ook de manier waarop de gemeente omgaat met haar rol als internationale actor werd in dit deel opgenomen. Dit deel is onderverdeeld in 8 hoofdstukken. Het eerste thema 'Beleidsplannen' gaat na welke beleidsinstrumenten worden ingezet om een duurzaam lokaal beleid of één van de onderdelen ervan vorm te geven. Daarna volgen een aantal thematische hoofdstukken: lokale economie, landbouw, natuur en ruimtelijk beleid, water, energie- en klimaat (onder de titel Kyotogemeente), afval en vaste stoffen en tenslotte internationaal beleid.

BELEIDSPLANNEN

In dit hoofdstuk discussieerden de gemeenten over de beleidsinstrumenten die werden ingezet. Een groot deel van de vragen waren identiteitsvragen, de perceptievragen peilden dan weer vooral naar de integrerende functie van een aantal instrumenten en beleidsdomeinen. Via decreten en samenwerkingsovereenkomsten kunnen gemeenten beroep doen op een aantal instrumenten én fondsen maar de vraag is natuurlijk of die worden ingezet op een manier die een Duurzame Ontwikkeling ten goede komt.

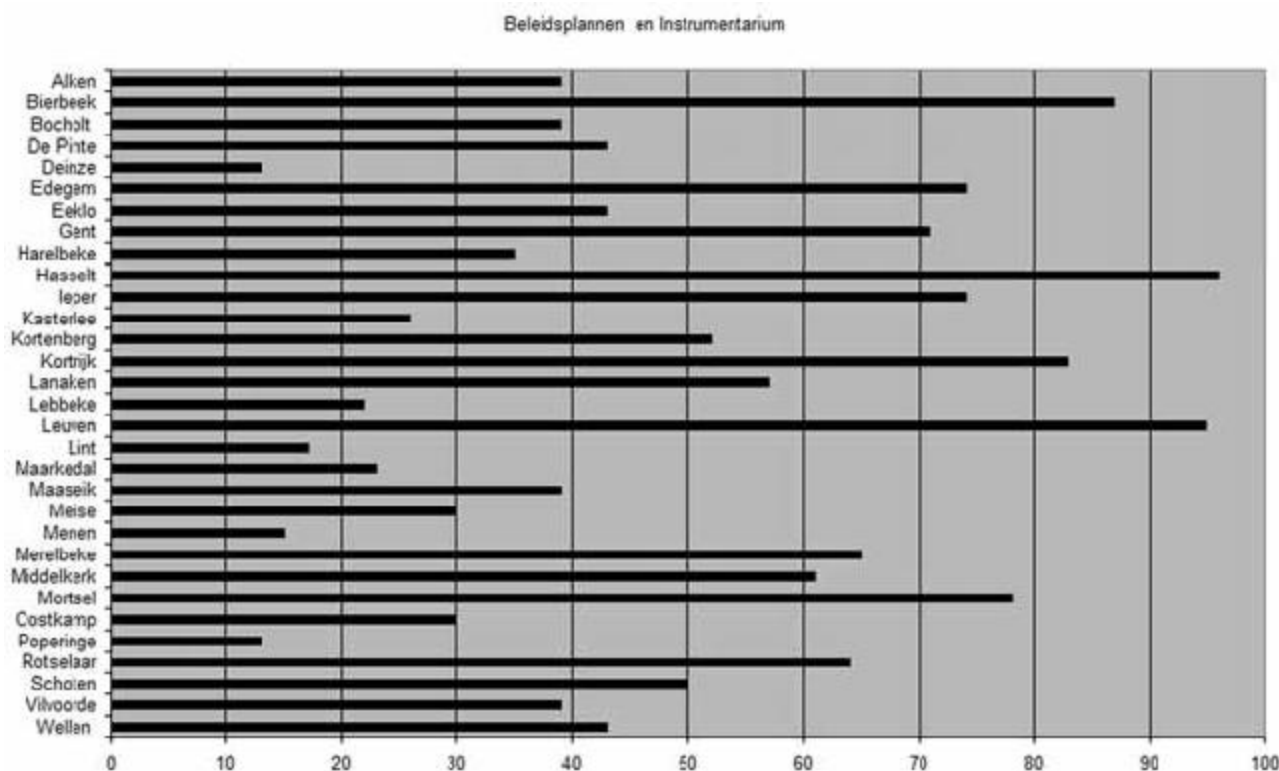
Identiteitsvragen

De items waarop gemeenten het hoogst scoorden waren

de aanwezigheid van een schepen ontwikkelingssamenwerking én een budget voor dit beleidsdomein. Hier werd een perfecte 100% gescoord. Niet elke schepen schrijft een beleidsnota want slechts 78 % van de gemeenten had zo'n nota en 48 % ondertekende ook het convenant ontwikkelingssamenwerking. Wat betreft het budget: Toch 32 % van de gemeenten verklaart een groeipad naar de door de derdewereldbeweging vooropgestelde 0,7 % van de begroting te volgen of die 0,7% al bereikt te hebben. 37% van hen verklaart dat het budget voor minstens 50% wordt besteed aan educatie en sensibilisering – een andere eis van de derdewereldbeweging. 68 % van de gemeenten heeft ook een noord-zuidconsulent. We wijzen erop dat dit in veel gevallen een ambtenaar van de sociale dienst is die het noord-zuidthema deeltijds opvolgt. Dit verklaart waarschijnlijk het hogere percentage dan voor een duurzaamheidsambtenaar. Van de deelnemende gemeenten blijkt 58 % zo'n ambtenaar te hebben. 43 % van de gemeenten beschikt over een milieubarometer. Wat betreft Duurzame Ontwikkeling: 29 % van de gemeenten verklaart een specifiek actieplan te hebben rond Duurzame Ontwikkeling maar slechts 1 gemeente (3%) heeft ook een schepen voor Duurzame Ontwikkeling. Wat betreft het actieplan: het was voor ons moeilijk te achterhalen wat de deelnemers hieronder begrepen.

Perceptievragen

We stelden ook de vraag of de duurzaamheidsambtenaar werd ingezet om milieu te integreren in andere beleidsdomeinen. De score die hier behaald werd was 1,32 (op 3). We

hebben er eerder op gewezen dat de duurzaamheidsspiegel geen enquête maar een scorelijst is. Deze score werd dan

ambtenaar hadden en hier 0 op scoorden. Een aantal gemeenten kruisten hier NVT (Niet Van toepassing) aan maar

om op deze vraag de cijfers nader te bekijken. Van de 19 gemeenten die een duurzaamheidsambtenaar hebben, ver-

aan integratie (0). 3 gemeenten verklaren dat de intentie om van de duurzaamheidsambtenaar een meer integrerend ambt te maken er wel is, maar nog niet uitgevoerd. 10 gemeenten zeggen dat die integrerende rol eerder occasioneel is en 6 gemeenten menen dat hun ambtenaar op een structurele manier instaat voor de integratie van milieu naar andere beleidsdomeinen. De gemiddelde score voor die gemeenten bedraagt 2,16. Dus in de gemeenten die wel

tegrerende rol gemiddeld ongeveer occasioneel te noemen. Hetzelfde kan gezegd worden van de noord-zuidconsulent wanneer we vragen of die ambtenaar een duidelijke functieomschrijving heeft. De gemiddelde score is hier 1,47. Herberekenen we die voor de gemeenten die daadwerkelijk een noord-zuidambtenaar hebben, dan komen we op een score van 1,96. Opvallend is wel dat 6 van de gemeenten die een noord-zuidambtenaar hebben verklaren dat die ambtenaar totaal geen functieomschrijving heeft. Lage scores zien we,

binnen het schepencollege en of het genoeg gelinkt is aan een beleid Duurzame Ontwikkeling. Hier zien we een score van respectievelijk 1,10 en 1,37.

ECONOMIE

Perceptievragen

Economie is één van de drie pijlers van Duurzame Ontwikkeling. Geen onbelangrijke aangezien economische vooruitgang in zijn huidige vorm de bedreiging vormt voor een duurzame toekomst. Duurzame Ontwikkeling zoekt dan ook

Maar wanneer de spiegel vraagt of lokale beleidsplannen economie voldoende getoetst worden aan sociale en ecologische criteria blijken slecht 19 gemeenten antwoord te kunnen of willen geven. En hier scoort dit gegeven een armzalig gemiddelde van 0,53 (op 3). Hieruit blijkt dat Economie op lokaal niveau eigenlijk nog te veel ontsnapt aan ecologische en sociale principes. Zolang dit niet gebeurt zullen welzijn,

rakter blijven hebben. De vraag of er voldoende aandacht

dan weer hoger: 1,62. Tussen intentie en occasioneel. Ook er samengewerkt met economische actoren rond bepaalde

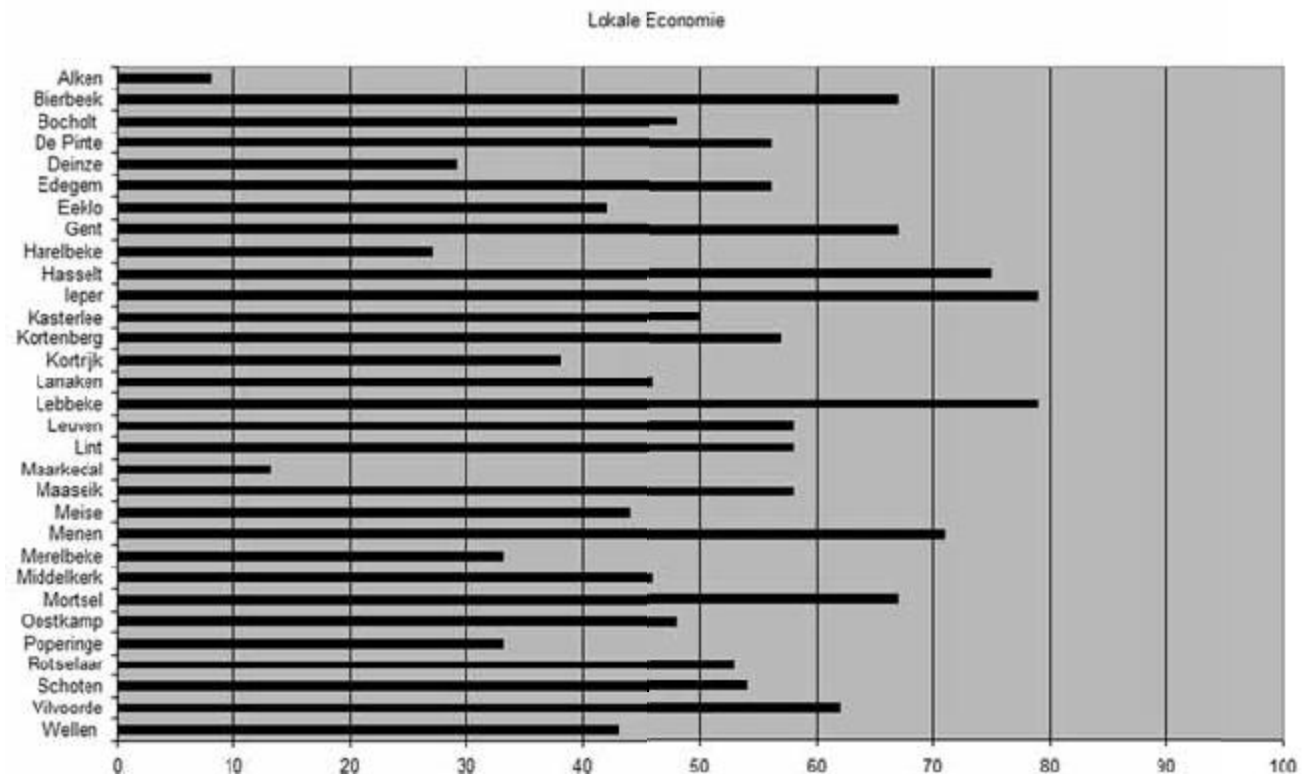
1,97 gescoord. Er is samenwerking maar ze is (nog) niet structureel. Op de vraag of baanwinkels worden ontmoedigd omdat ze extra verkeer genereren wordt geantwoord met een score van 1,52. Het aanmoedigen van niet-storende handelsactiviteiten in buurten krijgt dan slechts een 1,00.

ten uit bewoonde zones te weren. Maar vandaag stelt men vast dat de vlucht uit woonzones – vooral in verstedelijk gebied toch een aantal minder aangename gevolgen heeft, zowel op ecologisch als op sociaal vlak. In de eerste plaats heeft die vlucht bijgedragen tot de verloedering van buurten of de overgang v

ze de promotie van auto-loos winkelen bemoeilijkt. Tenslotte opvallend: gemeenten scoren hoger voor het promoten van verkooppunten van producten met respect voor het

() - ducten (1,36). Vermoedelijk omdat dit laatste zou kunnen beschouwd worden als oneerlijke concurrentie of protectio-

op de milieuwinst op het vlak van transportkosten. Waar wel hoog gescoord wordt is de ondersteuning van werkervarings- en sociale economieprojecten. Hier een comfortabele score van 2,41.

LANDBOUW

leeft met Duurzame Ontwikkeling is landbouw. Een beleids-
domein waar er duidelijk een spanningsveld bestaat tussen
als internationaal.

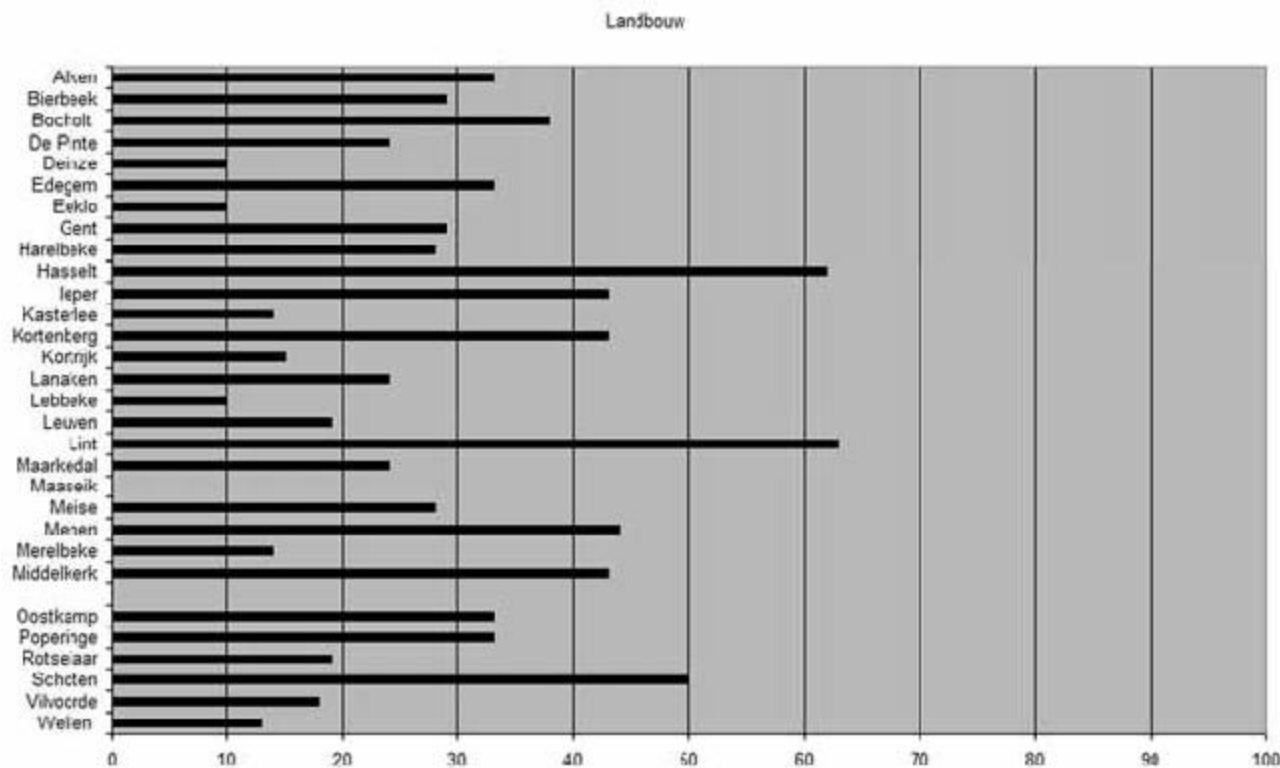
Identiteitsvragen

25% van de gemeenten hebben uitdrukkelijk verklaard geen
ggo's op het gemeentelijk grondgebied te willen. In 38%
van de gemeenten worden de gegevens van de metelling

on ecologische situatie van de landbouw. Geen enkele ge-
meente ondersteunt echter kringloopactie met betrekking
tot veevoer en mest. Een dergelijke kringloopactie impli-
ceert dat een veebedrijf zelf al het voer produceert voor de
eigen dieren en er geen mestoverschotten zijn maar alle
mest een toepassing krijgt binnen het eigen bedrijf. Maar op
lokaal niveau is dat duidelijk nog geen piste.

Perceptievragen

f
score zwak, nl 0,08 (op 3). Steun aan sociale projecten op
landbouwbedrijven krijgen ook een magere score van 0,25.
Ook de afzet van duurzaam verbouwde lokale landbouwpro-
ducten kunnen niet op veel steun rekenen (0,54). Iets ho-
ger scoren maatregelen die de lokale landbouw nieuwe eco-
nomische perspectieven moeten bieden (0,77). In dat geval
wordt er veel gewezen op de promotie van hoevetoeisme.
Ook acties om lokale landbouwbedrijven te verduurzamen
blijven gemiddeld vaak hangen in een intentie (1,14). Wel
hoog scoort het samenwerken met landbouwers rond na-
tuurontwikkeling en beheer. Hier een score van 1,89. Dus
dat soort acties gebeuren zij het op een ad hoc basis.

Natuur en Ruimtelijk Beleid

In het vierde hoofdstuk van dit deel belanden we bij Ruimte en Natuur. Het hoofdstuk behandelt vanwege de sterke relatie tussen beide hoewel die relatie in het lokale ruimtelijk beleid niet altijd wordt erkend. Verlies of versnippering van ruimte zowel kwalitatief en kwantitatief bedreigt bestaande ecosystemen en de biodiversiteit. Maar in de praktijk blijven de twee beleidsdomeinen elk op hun plaats.

De gemeenten worden verzocht om te antwoorden op de volgende vragen:

Identiteitsvragen

Op één na hebben alle gemeenten een gemeentelijk natuurontwikkelingsplan (GNOP) dat duidelijk afgebakende acties en een doelstelling (7%). Daarmee komt de kritiek dat GNOPS te vaak een symbolische en geen praktische waarde hebben niet tot uiting in deze oefening. Een even hoog percentage (97 %) bevestigt de aanwezigheid van natuur in het structuurplan gebiedt

aan te duiden (100%).

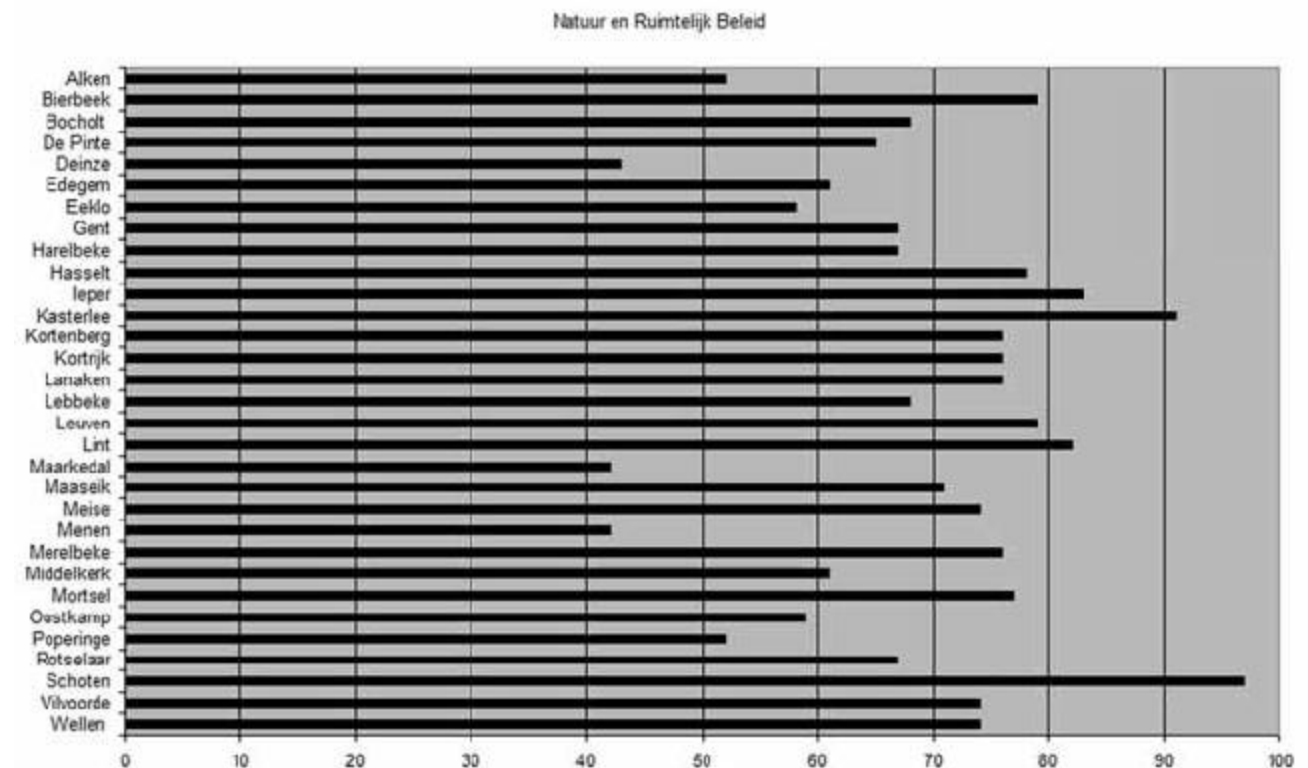
Van de gemeenten die de vraag beantwoordden zeggen 47 % van de gemeenten uitgebreide bosbeheersplannen te hebben, ook voor de bossen waar wettelijk enkel een eenvoudig bosbeheersplan is vereist. We stellen vast dat 12 gemeenten deze vraag met Niet Van Toepassing hebben beantwoord of blanco hebben gelaten. 42 % van de gemeenten zegt een soortenbeschermingsplan te hebben voor minstens één diersoort of plantensoort. Een groenmonitor die niet alleen de hoeveelheid groen in kaart brengt maar ook de verspreiding ervan over wijken, stadsdelen,... wordt door 24 % van de gemeenten gebruikt. Daar tegenover staat wel dat 87 % van de gemeenten over een inventaris beschikt van bestaande natuurlijke infrastructuur. 41 % zegt dat de gemeenten

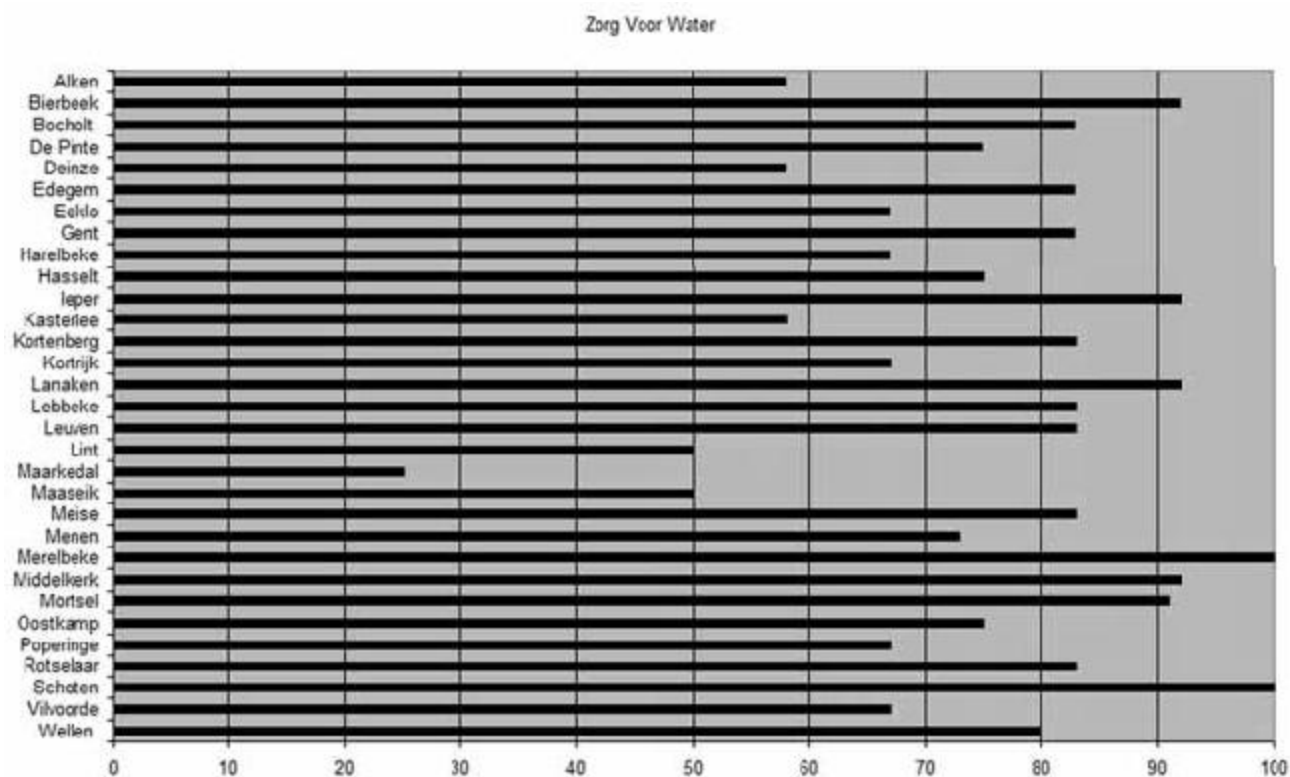
inspanningen hebben gedaan om eigen gronden als natuurgebieden te laten herkennen. Van de 22 gemeenten die antwoorden op de vraag of natuurinrichtingsmaatregelen werden toegepast bij de inrichting van industrieparken, antwoordden er 11 of 50 % positief. 87 % (!) van de gemeenten zeiden de principes van harmonisch park- en groenbeheer toe te passen in de aanleg van Openbaar Groen. 7 gemeenten (23%) zijn sneller dan het gemeentelijk beleid regelt. Zij zeiden nu al alle chemische bestrijdingsmiddelen vervangen te hebben door biologische of mechanische.

Perceptievragen

Blijkbaar is er grote tevredenheid over de bescherming van bestaande natuurgebieden en bossen in het structuurplan want we

treffen hier een score van 2,71 (op 3) aan. Een 2,00 krijgen de inspanningen die er geleverd worden voor kwaliteitsvolle verbodingsgebieden tussen natuurzones. Ook andere natuurmaatregelen scoren vrij hoog zoals een bosbeheersplan gericht op natuurontwikkeling (2,71). Het behoud van natuur krijgt ook een 2,35. Wat betreft het aanmoedigen van ecologisch tuinieren in privé tuinen scoren de gemeenten een 1,77, de laagste score uit deze reeks. Beter vergaat het de gemeenten op het vlak van thuiscomposteren. Maatregelen hier krijgen een overtuigende score van 2,71. Een vraag die betrekking had op de geografische en architecturale integratie van sociale wijken krijgt een vrij hoge 2,14. 10 gemeenten meenden wel dat deze vraag niet op hen van toepassing was of lieten ze onbeantwoord.

ZORG VOOR WATER

Water staat in de focus van onze aandacht. De slechte in-
 d' B l k " b k k
 de waterkwaliteit zullen daar niet vreemd aan zijn, maar
 ook de campagne van de derdewereldbeweging waarin het
 watorthema een centrale rol heeft gespeeld. Maar ondanks
 de slechte rapporten scoort het watorthema in deze spiegel
 behoorlijk.

Identiteitsvragen

94% van de gemeenten verbindt er zich toe de rio-
 scheiden bij werken. En 66 % van de gemeenten controleert
 ook effectief of bouwers en verbouwers een gescheiden rio-
 lering aanleggen. Voor het systematisch toepassen van wa-
 terdoorlatende oppervlakten of infiltratie kiest 68 % van de
 gemeenten. Subsidies zijn een belangrijk instrument. 87 %
 subsidieert IBA's en 97 % geeft subsidies voor hemelwater-
 k " h d
 hetzelfde voor de aanleg van groendaken.

Perceptievragen

Op de vraag of de gemeente een actief info- en voorlich-
 tingsbeleid met betrekking tot duurzaam watergebruik
 heeft, scoren de spiegelgemeenten 2,13. En op de vraag of
 het gemeentelijk beleid infiltratie- en buffervoorzieningen

KYOTOGEMEENTE: MINDER ENERGIE, MINDER UITSTOOT

Identiteitsvragen

Slechts 1 gemeente op 30 (3%) die deze vraag beantwoordt zegt een eigen lokaal klimaatbeleid te hebben. Een aantal gemeenten antwoordden in de marge dat ze menen dat gemeenten hier geen bevoegdheid hebben. Nochtans blijkt uit zowel nationale als internationale voorbeelden dat gemeenten de huidige klimaatproblemen wel via een geïntegreerd plan kunnen bestrijden. Een gemeente die deelnam aan de spiegelroefening is het in elk geval niet eens met de collega's. Maar 77 % van de gemeenten neemt wel deel aan regionale

zuinig te leven. Een opvallend cijfer: 70 % van de gemeenten subsidieert hernieuwbare energie-installaties, slechts 39 % subsidieert energiebesparende maatregelen zoals isolatie, thermisch glas,.... Nochtans stellen veel organisaties die duurzaam bouwen promoten dat de focus zou moeten liggen op

gers terecht bij een infopunt voor info met betrekking tot energiebesparing in bouw- en verbouwingswerken.

Onder dit hoofdstuk ressorteren ook de vragen met betrekking tot het mobiliteitsbeleid van de gemeente. 94 % van de gemeenten heeft een goedgekeurd mobiliteitsplan. 58 % zegt dat er op het grondgebied een utilitair (niet-recreatief) fietsnetwerk is. Slechts 13 % van de gemeenten voerde een fietsaudit uit. Dat is een onderzoek dat de sterktes en zwaktes voor fietsverkeer van een gemeente in kaart brengt. 43 % heeft zelf een derdebetalersstelsel afgesloten met de

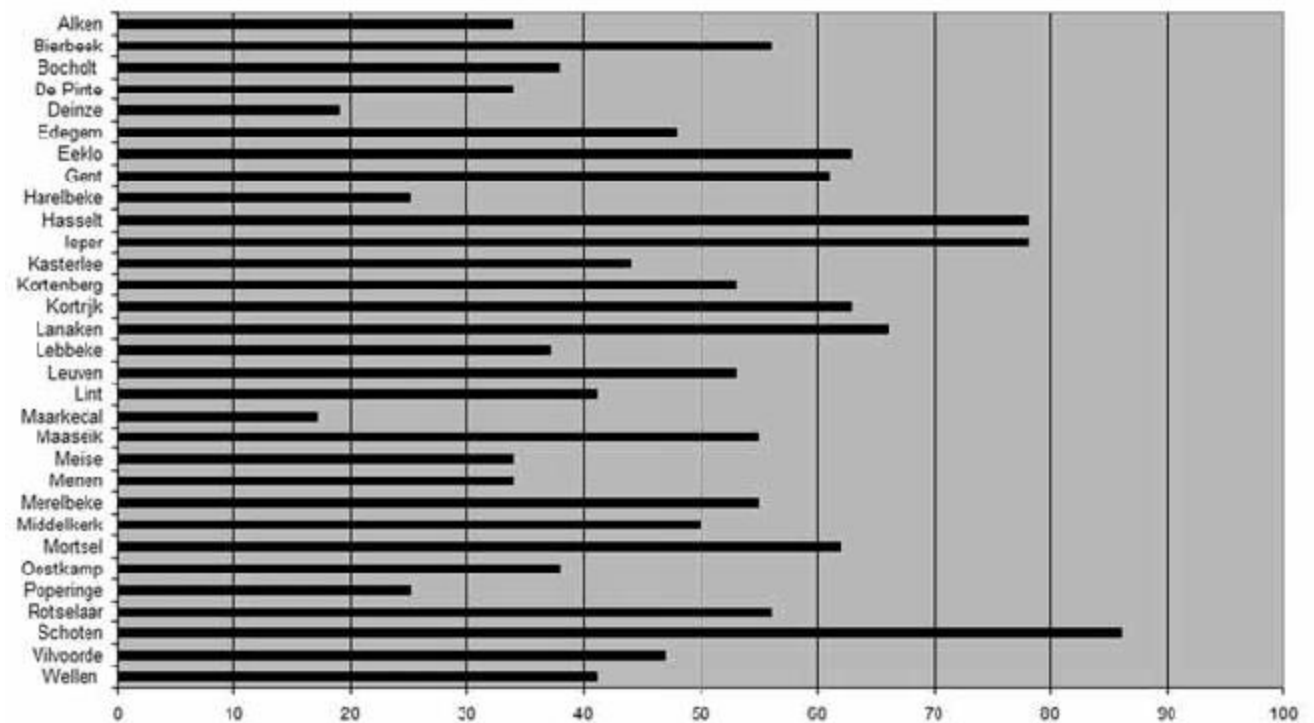
autoluw gebruik. Tenslotte worden autodeelsystemen in 4 gemeenten (13%) onderhouden.

Perceptievragen

Wat betreft de informatie die gemeenten verstrekken met betrekking tot een energiezuinige levensstijl, scoren de gemeenten gemiddeld 1,83 (op 3). Minder goed gesteld is het met de sensibilisering rond de gevolgen van ons huidige klimaatgedrag voor de landen in het Zuiden. Gemiddeld wordt er hier 0,57 gescoord. Dus minder dan een intentie. Wat betreft aandacht voor kansarmen die een eigen aanpak vereisen – scoren de gemeenten 0,89. Dus onvoldoende aandacht. Ook is er weinig aandacht (pro-actief) voor windmolenparken. Hier een score van 0,64. De perceptievragen

rond mobiliteit scoren iets hoger. Op de vraag of lokale actoren (bv bedrijven, scholen,...) worden betrokken bij het uitvoeren van het mobiliteitsplan wordt met een score van 1,24 gereageerd. Dus een score waaruit blijkt dat er gemiddeld van sociale en culturele voorzieningen met zacht of de investeringen in infrastructuur voor fietsen en openbaar vervoer (2,14).

Kyotogemeente: energie en uitstoot

Afval en Vaste Stoffen

Afvalbeleid is vermoedelijk het onderdeel van het milieubeleid waarin de gemeentes- en stadsbesturen het verst gevorderd zijn. Of liever: het is één van de oudste poten van het milieubeleid. Ook binnen de milieuovereenkomst die gemeenten met het Gewest alsoten was het een van de populairste clusters.

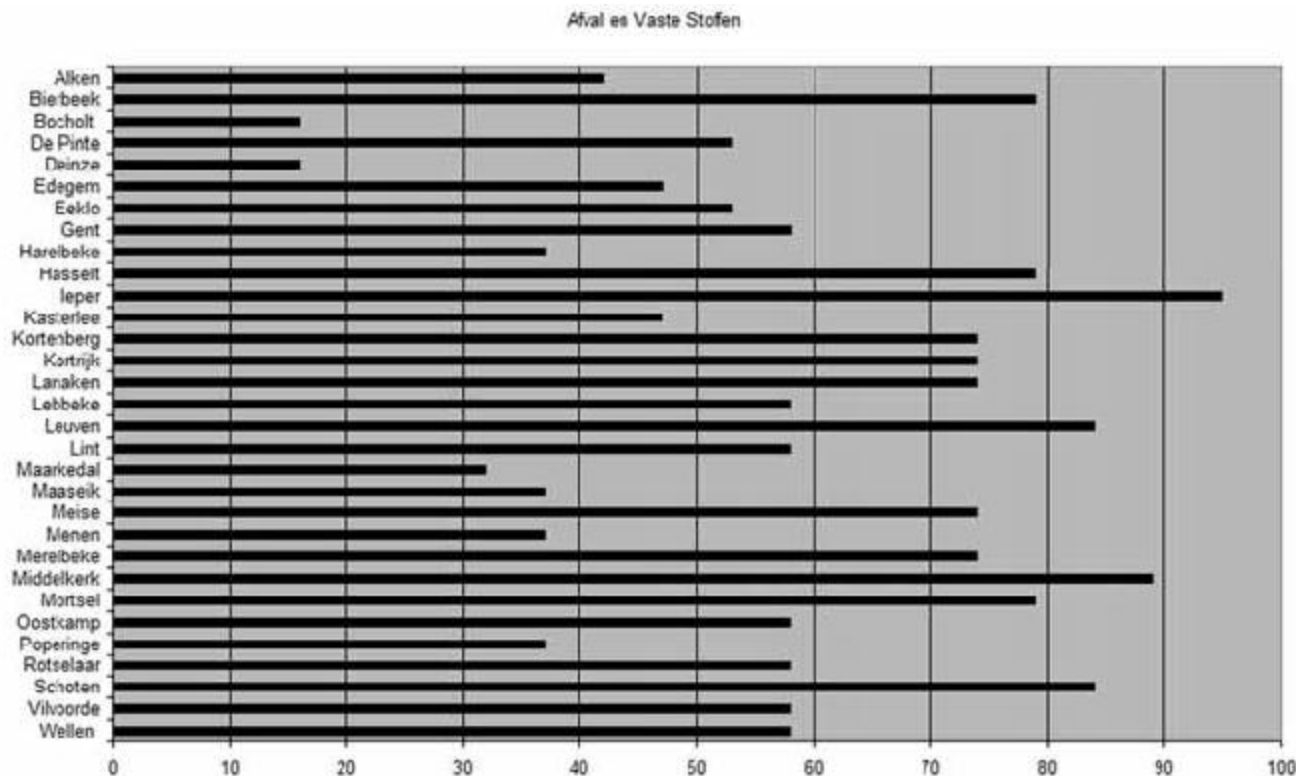
Identiteitsvragen

In de identiteitsvragen gaven we enkele voorbeelden van premies en subsidies. Zo geeft 14 % van de spiegelgemeenten een subsidie voor bio-ecologische materialen. 35 % van de gemeenten geeft een premie voor katoenen luiers en evenveel (35%) voor thuiscomposteren. 45 % van de deelnemende gemeenten tenslotte heeft op zijn minst een afspraak of zelfs contract gesloten met lokale scholen om het gebruik van brik en blik te weren.

Perceptievragen

Wanneer de gemeente gevraagd wordt of 'het vervuiler betaalt principe' wordt toegepast in het afvalbeleid kan wordt hier een score van gemiddeld 2,26 gegeven. Ook sociale correcties (ten behoeve van armen, grote gezinnen,...) krijgt een score van 2,32 wat dus wil zeggen dat er meer dan een ad-hocbeleid wordt gevoerd. Het actief opsporen van sluikstorten en stoken blijft een pijnpunt. Dit item scoort

—
quent genoeg gebeurt. Afvalpreventie naar huishoudens en naar organisatoren van evenementen scoren ongeveer even hoog, namelijk respectievelijk 1,77 en 1,84

INTERNATIONAAL BELEID

Behalve wat betreft de jumelages en andere symbolische banden, was de internationale rol van Vlaamse Gemeenten eerder beperkt te noemen. De voorbije jaren zien we dat in het leeuwendeel van de gemeenten een noord-zuidbetrekking bestaat. Het is de hofstad die het eerste convenant ontwikkelingssamenwerking dat inmiddels in een decreet werd vertaald.

Identiteitsvragen

35 % van de gemeenten uit deze oefening blijken een zusterband te hebben met een gemeente uit de Derde Wereld en 48 % van hen nemen deel aan de Fair Trade campagne voor gemeenten. 93 % ondersteunt ontwikkelingsprojecten in het zuiden. 69 % heeft zich aangesloten bij het internationale vredesinitiatief "Mayors for Peace" dat opgericht werd door de burgemeester van Hiroshima.

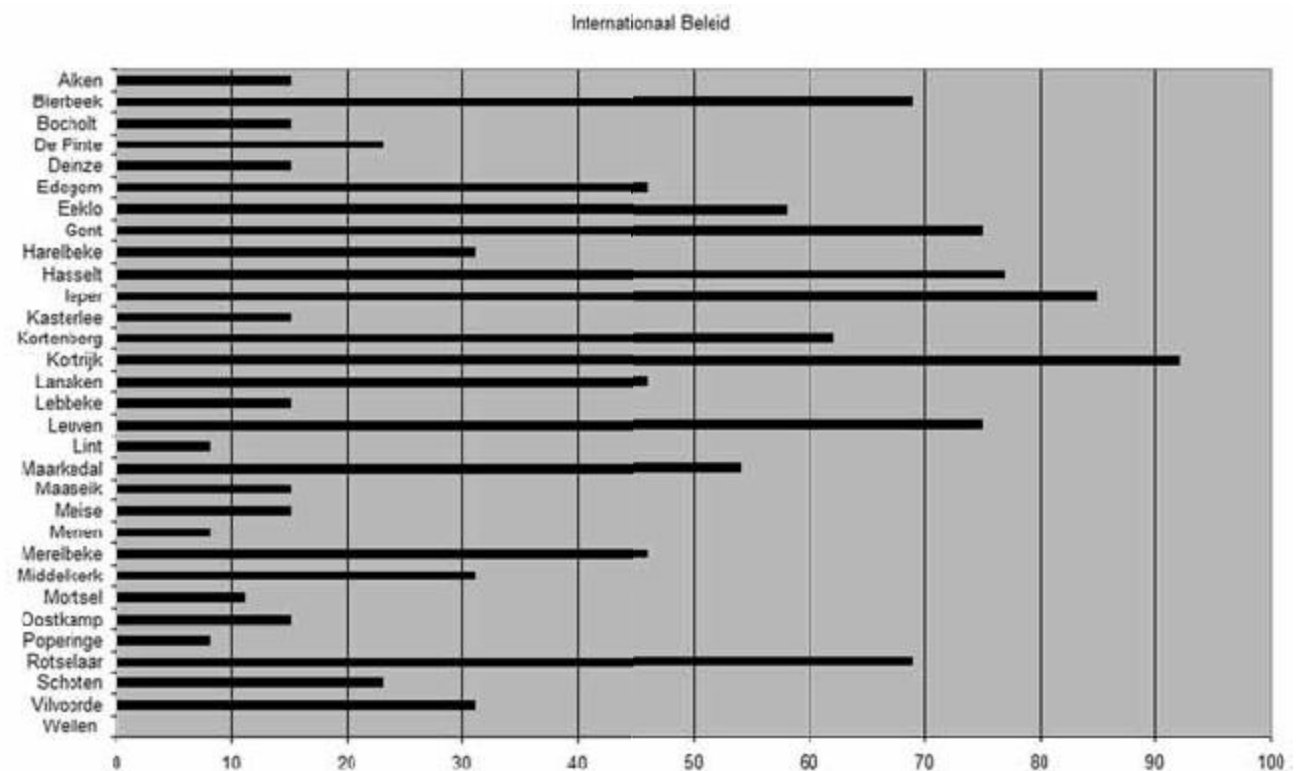
Perceptievragen

Gevraagd of de zusterband voldoende op wederkerigheid gebaseerd was, antwoordden de deelnemers met een score van 0,77. Opnieuw maken we hier de opmerking dat de

lijst. Gemeenten die geen zusterband hebben met een stad of dorp uit de Derde Wereld scoren hier dus 0 wat het gemiddelde naar beneden haalt. Bekijken we alleen de gemeenten die wel zo'n band hebben, dan zien we dat 3 gemeenten een score 3 gaven en 6 gemeenten een score 2. Slecht één gemeente gaf een score 1. Gemiddeld scoorden deze gemeenten dus 2,18 op deze vraag. Hetzelfde geldt voor de betrokkenheid van het middenveld bij de stedenband. Bekijken we alle gemeenten dan wordt hier 1,16 gescoord. Bekijken we alleen de gemeenten die positief ant-

2,37 gescoord. 2 gemeenten die zeiden geen stedenband te hebben beantwoordden deze vraag toch met een score hoger dan 0. Vermoedelijk doelden ze hier op de betrokkenheid bij het voorbereidend onderzoek naar een mogelijke stedenband. Tenslotte peilde de spiegel ook naar de aansluiting van de gemeenten bij een internationale campagne met betrekking tot Duurzame Ontwikkeling of Lokale Agenda 21. Hier scoorden de gemeenten een magere 0,52 waaruit blijkt

richting.

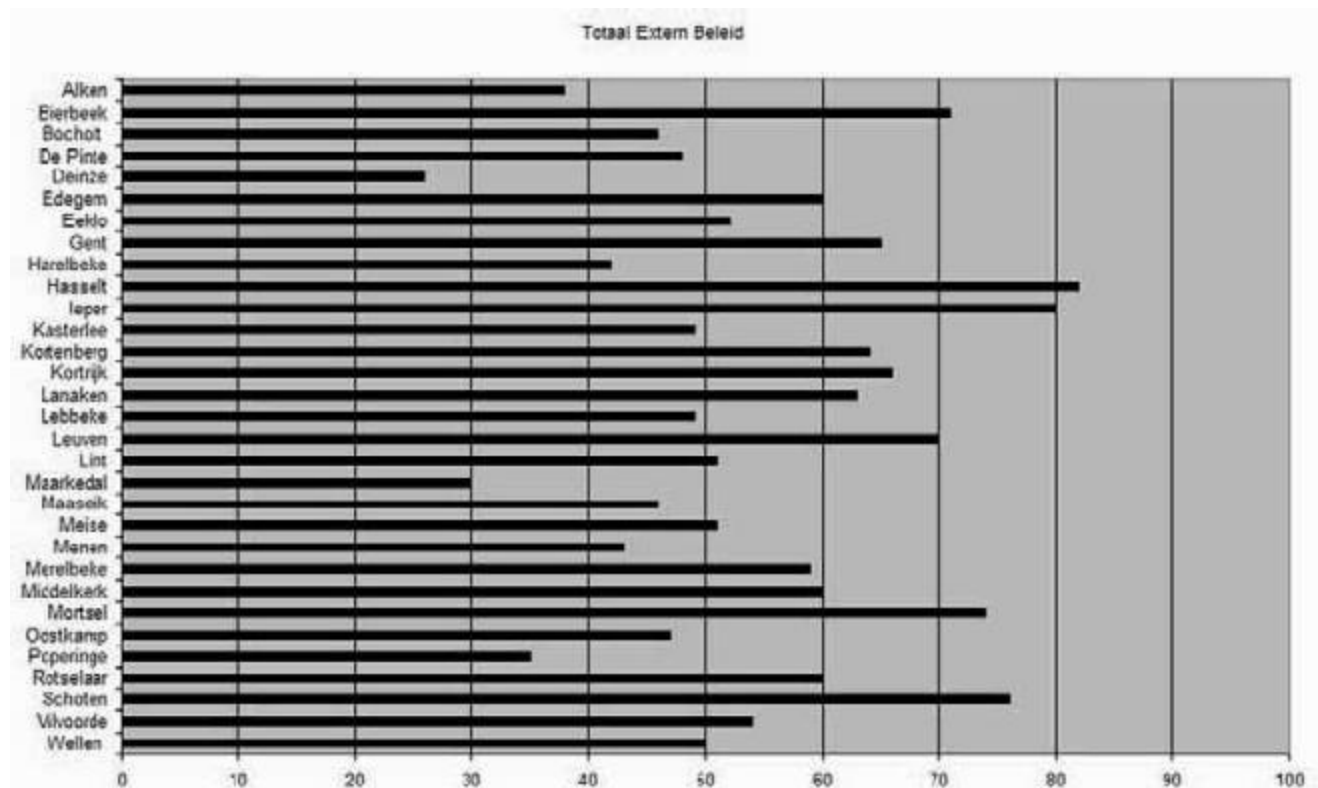

Conclusies en Totaalresultaat- Deel 3

Gemiddeld scoren de gemeenten 55,1 (op 100) voor het deel Extern Beleid. Kijken we naar de verschillende thema's dan zien we vooral de opvallend hoge score voor het waterbeleid (75,3). Het is duidelijk dat water een beleidsprioriteit is voor de meeste deelnemende gemeenten. Een onderdeel van het milieubeleid dat ook een eigen decreet heeft gekregen dat de verschillende aspecten van waterbeleid op een geïntegreerde manier opneemt. Ook vrij hoog (68,9) scoren Natuur en Ruimte, hoewel de score van een aantal

gemeenten beduidend lager ligt. Deze twee domeinen vormen de kopgroep. Het peloton bestaat dan uit Afval (58,7) en Lokale Economie (50,5). Geen goede score voor economie maar aan de andere kant blijkt dat duurzaamheid geen volledig onbekend begrip is in lokale beleidsplannen economie. Dat kan minder gezegd worden van dat ander thema dat grote economische belangen heeft, namelijk landbouw. Landbouw scoort een erg magere 28,2. Dat wijst er toch op dat er erg weinig aandacht is voor duurzame landbouw. Het instrumentarium scoort 48,9 maar dit cijfer moet ook in het licht gezien worden van de andere gegevens. Dit onderdeel bevatte vrij veel instrumenten gericht op een noord-zuidbeleid en dat beleid blijkt ook één van de zwakkere schakels

uit deze spiegel te zijn. Voor internationaal beleid scoorden gemeenten slechts een gemiddelde van 37,0. In veel gemeenten is noord-zuidbeleid natuurlijk nog een beleid dat in de kinderschoenen staat. Ook de rol van de gemeente als Kyotogemeente scoort ondermaats (48,1). Van een echt klimaatbeleid op lokaal niveau waarin alle domeinen die hier verband mee houden worden gecoördineerd, is er nog geen sprake. Meer nog, uit de reacties die we kregen en uit de gedetailleerde scores, bleek dat veel gemeenten meenden dat klimaatbeleid geen gemeentelijke opdracht is. Het klimaatbeleid ligt dus verspreid over allerlei acties en maatregelen maar de integratie en coherentie lijkt volgens de resultaten ver te zoeken.

Eindresultaat

we nu kijken naar de totaalresultaten. Hoe scoren de gemeenten op de duurzaamheidsspiegel? We willen hier toch nog even beklemtonen dat het vergelijken van gemeenten een moeilijke zaak is en dat de waarde van de duurzaamheidsspiegel zich in de eerste plaats op lokaal niveau situeert: namelijk een instrument dat lokaal de dialoog en samenwerking moet aanwakkeren en een leerinstrument wil

en waar nodig aanpassingen doen. Binnen het debat rond Duurzame Ontwikkeling wordt sterk de klemtoon gelegd op het belang van het proces. Een duurzaamheidsspiegel kan een eerste bescheiden opstap zijn naar zo'n proces. En nog belangrijker: het instrument kan ook op termijn een overzicht geven van hoe de gemeente evolueert.

De totaalscore van de spiegel werd berekend op 100. Het gewicht van de verschillende onderdelen werd bepaald door het aantal vragen waarbij perceptievragen drie maal zwaarder doorwogen dan identiteitsvragen. Er werd dus niet gewerkt met aparte coëfficiënten. Vragen waarop de gemeente Niet van toepassing antwoordde of onbeantwoord liet werden niet meegenomen in de berekening

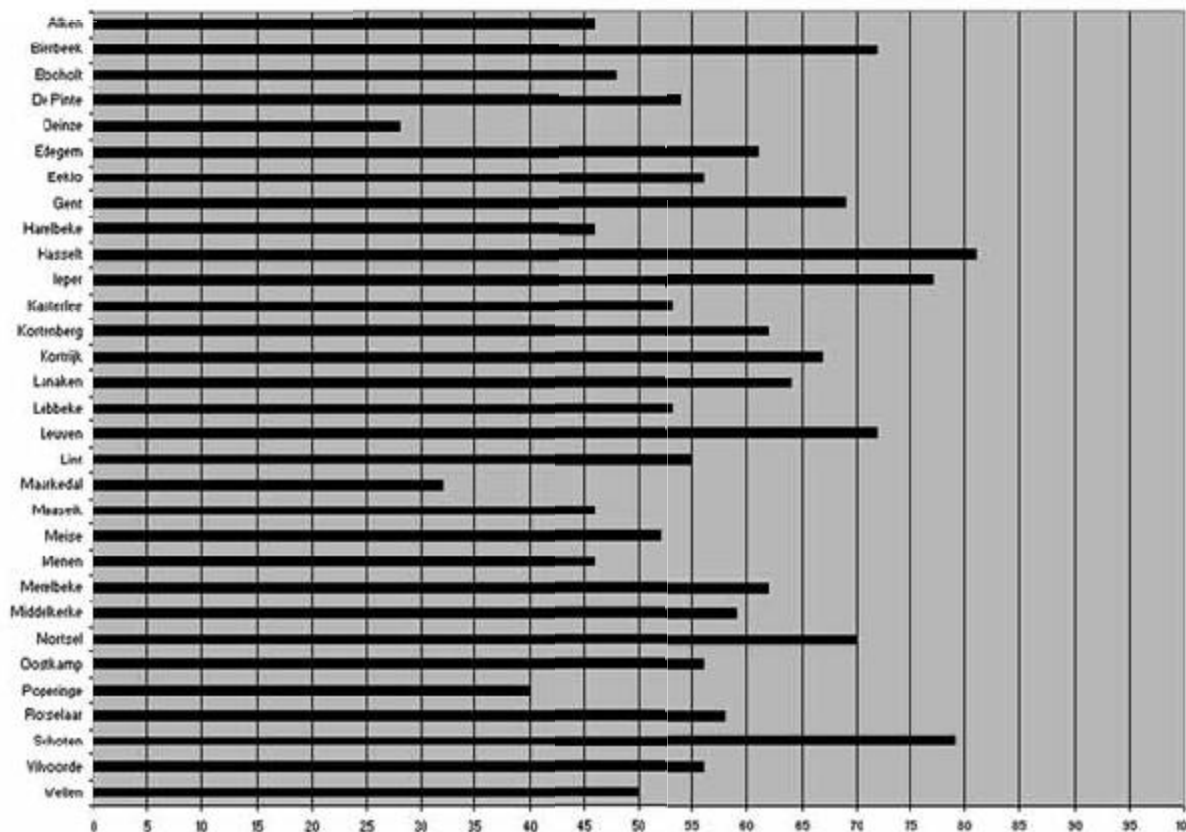
mix hebben weten te bereiken van grote, middelgrote en kleinere gemeenten. Elk vergelijkingsproces wordt hierdoor

over meer mogelijkheden beschikken dan kleinere gemeenten, maar tegelijk met problemen worden geconfronteerd

Niettemin: de mens zal altijd een competitiebeest blijven en we beseffen dat in de gemeenten de grafieken gretig zullen bekeken en vergeleken worden.

De gemiddelde score van de gemeenten op de spiegel is 51,0. In een schoolse omgeving zou men zeggen "met de hakken over de sloot". Deze score is niet representatief voor Vlaanderen omdat er geen gebruik werd gemaakt van een willekeurige steekproef maar de gemeenten instapten op

Spiegelscore

de aanwezigheid van een geëngageerd middenveld, adviesraad, trekker, ambtenaar,... We geloven zelfs dat de gemeenten die aan deze oefening deelnamen, iets verder staan op het vlak van Duurzame Ontwikkeling of sommige onderdelen ervan dan de gemiddelde Vlaamse Gemeente. Het lag trouwens ook niet in de bedoeling enige wetenschappelijke conclusies uit de spiegel te trekken.

De individuele resultaten van de gemeenten moeten in de eerste plaats besproken worden binnen de gemeenten zelf. Voor gemeenten die vrij hoog scoorden zoals Hasselt bij de grotere steden, Schoten bij de middenmotors en Bierbeek bij de kleinere gemeenten mogen deze resultaten geen signaal zijn om op hun lauweren te rusten maar wel om nieuwe invalshoeken te zoeken.

Welke aanbevelingen kunnen wij vanuit SLA 21 maken? In de eerste plaats suggereren we dat een duurzaam lokaal beleid vertrekt vanuit bestaande instrumenten en dat die instrumenten worden ingeschakeld binnen één lokale visie rond Duurzame Ontwikkeling. Het meerjarenplan dat de gemeenten in 2007 onder het nieuwe gemeentedecreet dienen op te stellen, kan fungeren als leidraad voor zo'n beleid. Maak van dit plan je beleidsplan Duurzame Ontwikkeling waarin je de leidende principes en doelstellingen opneemt. Vertaal die dan ook in andere plannen en samenwerkingsovereenkomsten. Aan Vlaanderen geven wij het signaal om de gemeenten de nodige bewegingsvrijheid te gunnen om een eigen visie te vertolken.

Uit onze contacten met gemeenten is ook gebleken dat het concept 'Duurzame Ontwikkeling' verwarring veroorzaakt.

Nu eens wordt het gebruikt als probleemanalyse, dan weer als een actieplan om bepaalde problemen aan te pakken. Vaak wordt de term verengd tot één van zijn dimensies zoals financiële duurzaamheid, ecologische duurzaamheid,... Er is dus een hoge nood om het concept te vertalen naar de praktijk en te operationaliseren. Daarbij moet er gewaakt worden over afstemming en een eenduidige toepassing van de term op verschillende beleidsniveaus en binnen verschillende beleidsterreinen.

Wat zijn de opdrachten? In de eerste plaats moeten politieke en beleidsactoren maar ook het middenveld zoeken naar een vertaling van eigen doelstellingen in andere beleidsdomeinen dan het eigen. Met andere woorden hoe kunnen andere actoren gesensibiliseerd worden om te werken rond noord-zuidbeleid, milieu, duurzame landbouw,... ? Aan de andere kant impliceert het ook dat er meer oog moet zijn voor factoren die aan de grondslag liggen van de huidige problemen en we dus de platgetreden wegen van een symptomatische aanpak en remediërende acties moeten verlaten.

Uit de spiegel leiden we af dat er in het lokale beleid wel oog is voor Duurzame Ontwikkeling maar dat men vaak niet verder raakt dan een vage intentieverklaring, zonder dat er echte praktische consequenties aan verbonden zijn. Er is hier duidelijk nood aan een omkaderende campagne op Vlaams niveau waarin lokale actoren niet alleen geïnformeerd worden maar ook 'tools' aangereikt krijgen die lokaal inzetbaar zijn. Ook de opvolger van huidige milieuovereenkomst zou in die zin moeten aangewend worden.

Duurzame Ontwikkeling botst niet alleen op inhoudelijke knelpunten. Er zijn ook duidelijk scheidingsmuren die van andere aard zijn. In sommige gemeenten stellen we vast dat er nog te weinig samenwerking is tussen departementen, zeker als die departementen ook nog onder een ander politiek mandaat vallen.

Lokaal dient het begrip vertaald te worden in concrete principes waaraan lopende of geplande plannen, acties of maatregelen kunnen getoetst worden. Voor de Vlaamse overheid kan dit een omkaderend decreet worden waaraan andere decretale of uitvoerende maatregelen getoetst kunnen worden. Of kan er ruimte voorzien worden in de opgestarte Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling? Voor het lokale beleid kan dit de vorm aannemen van een centraal beleidsplan voor Duurzame Ontwikkeling dat richtinggevend is voor andere beleidsplannen. Men kan ook denken in de richting van een duurzaamheidstoets die dan een meer dan moreel gezag zou moeten toegemeten krijgen.

In het kader van dit soort integratie lijkt ons de rol van de duurzaamheidsambtenaar ook cruciaal. De duurzaamheidsambtenaar wordt nu vrijwel exclusief ingezet bij de voorbereidingen, uitvoering en vooral de administratieve afhandeling van de milieuovereenkomst 'milieu als opstap naar Duurzame Ontwikkeling'. Het lijkt ons noodzakelijk dat de functie van de duurzaamheidsambtenaar ingevuld wordt vanuit verschillende beleidsterreinen. Dit is een opdracht voor zowel het Vlaamse als het lokale beleidsniveau en vooronderstelt zowel een herschikking als integratie van huidige financiële en andere middelen. De duurzaamheidsambtenaar krijgt op die manier een duidelijke brugfunctie.

Veel lokale besturen zijn vandaag op zoek naar nieuwe organisatievormen vooral gericht op een betere dienstverlening aan de burger en het verkleinen van de kloof met die burger. Het lijkt daarom noodzakelijk dat in dat soort processen ook resultaten met betrekking tot Duurzame Ontwikkeling worden meegenomen. Ook de stedenbanden die door veel lokale besturen wordt beschouwd als een 'leerschool' kunnen hier een rol spelen. Participatieve projecten in het zuiden zijn frequent gericht op ontwikkelingsstrategieën die de lokale bevolking mondiger en meer betrokken moeten maken. In Vlaanderen worden dat soort processen nog teveel gevoerd onder reeds-overtuigden, heeft de inspraak een niet-bindend, consultatief karakter en overstijgt ze zelden het niveau van individuele acties en maatregelen.

Het lokale beleid zelf kan ook fungeren als forum of ontmoetingsplaats buiten de klassieke adviesraden. NGO's die actief zijn rond verschillende beleidsterreinen zullen een traditie moeten ontwikkelen van samenwerking en overleg rond gemeenschappelijke doelen zoals Duurzame Ontwikkeling. Ook lijkt het ons evident om het participatiebeleid van de gemeenten te verruimen tot meer interactieve vormen van doelgroepenbeleid en de klemtoon te leggen op de inzet van participatorische instrumenten die de eigen bevolking een stem geven in het beleid, de beschikbare competenties bundelen en de gemeenten stuwten naar een pioniersrol op het vlak van Duurzame Ontwikkeling.

Het is de bedoeling dat de duurzaamheidsspiegel lokaal wordt ingezet als hefboom voor verandering en overheid en burgers aanzet tot het doorbreken van de tussenschotten tussen de verschillende beleidsterreinen. Overheden kun-

nen er inspiratie in vinden voor hun komende bestuursakkoorden- en beleidsplannen en verenigingen voor hun memoranda.

Met dit rapport eindigt de campagne niet. Gemeenten kunnen de oefening blijven maken. Hun resultaten worden meegenomen in de weergave van de resultaten op de website www.sla21.be. Eind 2006, begin 2007 volgt een evaluatie van de spiegel en wordt het instrument hieraan aangepast. Een nieuwe campagne start eind 2007 om in 2008 op kruissnelheid te komen.

We hadden tenslotte graag de burgermeesters, schepenen, ambtenaren, adviesraden, verenigingen en andere betrokkenen bedankt voor hun inzet bij de lokale organisatie en invulling van deze spiegel. De gemeenten die de oefening maakten (toestand maart 2006) zijn:

Alken, Bierbeek, Bocholt, Brugge (niet meegenomen in resultaten), De Pinte, Deinze, Edegem, Eeklo, Gent, Harelbeke, Hasselt, Ieper, Kasterlee, Kortenberg, Kortrijk, Lanaken, Lebbeke, Leuven, Lint, Maarkedal, Maaseik, Meise, Menen, Merelbeke, Middelkerke, Mortsel, Oostkamp, Poperinge, Rotselaar, Schoten, Vilvoorde, Wellen, Zottegem (niet meegenomen in resultaten).

We danken ook de leden van de werkgroep SLA 21, Tandem, 11.11.11, VELT, Natuurpunt Wervel, CVN, WWF, Dialoog, Ecolife, VBV, Netwerk Vlaanderen voor hun inbreng bij het ontwerpen van deze spiegel.

Dit rapport is een initiatief van het Steunpunt Lokale Agenda 21 (SLA 21) met steun van de Vlaamse Overheid.

Het Steunpunt Lokale Agenda 21 is de lokale werking van het Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling en ondersteunt lokale besturen, adviesraden en verenigingen bij het opstarten van een lokaal proces rond Duurzame Ontwikkeling. Ons doel is lokale actoren te sensibiliseren om samen aan een lokaal beleid te werken dat bij alle beslissingen rekening houdt met de gevolgen op milieu, derde wereld en welzijn. Hierbij moet actief samengewerkt worden tussen overheid en middenveld (verenigingen, adviesraden, buurtcomités, bedrijven, ...). Participatie is hier dus het sleutelwoord.

Lokale Agenda 21 heeft zijn wortels in de Wereldtop van Rio (1992) waar de regeringsleiders Agenda 21 hebben ondertekend. Agenda 21 is een ambitieus actieprogramma met als doel de 21ste eeuw sociaal en ecologisch rechtvaardig te maken. De uitvoering blijft echter een heikel punt. Lokale Agenda 21 focust zich op de rol van de gemeentelijke overheid - de overheid die het dichtst bij de bevolking staat - en de lokale doelgroepen. Meer informatie over Lokale Agenda 21 kan je op onze website vinden. (www.sla21.be)

VLAAMS OVERLEG DUURZAME ONTWIKKELING

STEUNPUNT LOKALE AGENDA 21
VLASFABRIEKSTRAAT 11
1060 BRUSSEL
VOOR MEER INFO/

WWW.SLA21.BE
INFO@SLA21.BE
02/536.19.63